
katsaus

KARI E. TURUNEN	3	Maailman valloittaminen ja vuorovaikutus
TAPANI
KAAKKURINIEMI	6	Valtiollistettu urheilu
HENRI BROMS	13	Is There a Middle Eastern Literary Style?
KATRIINA KAJANNES	16	Inhimillisen kasvun tie
Matti Pulkkinen romaanissa
ANJA MÄKINEN	19	Murenia
ANTTI-VEIKKO
PERHEENTUPA	20	Pelkoja kannattaa kunnioittaa
KARI E. TURUNEN	21	Käsite vuorovaikutuksena
SIRKKA SUTINEN	24	Metsämme voivat huonosti
— mistä on kysymys?

4 · 1988

KRIITTINEN KORKEAKOULU

katsaus

28. vuosikerta

JULKAISIJA	Kriittinen korkeakoulu ry.
TOIMISTO	Kasarmikatu 19, 00130 Helsinki Avoimna 9—16 Puhelin 624 977 Postisiirtotili 715 56-0
TOIMITTAJAT	Kari E. Turunen, päätoimittaja Asta Haapalainen, toimitussihteeri Sini Piippo, toimittaja
TILAUKSET	95 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa
IRTONUMEROT	19 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto, Akateeminen kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Suomalainen Kirjakauppa, Kampus-kirja, Jyväskylä.
ILMOITUKSET	1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/4 sivua 300 mk
PAINO	Painotalo MIKTOR Helsinki

KRIITTINEN KORKEAKOULU on vuonna 1968 perustettu yksityinen valtion tuella toimiva kulttuurikeskus, joka

- tarjoaa virikkeitä kaikille aikamme ongelmista kiinnostuneille
- antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
- järjestää tilaisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle
- tarjoaa kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.

SIHTEERISTÖ Esko Paakkola (yleissuunnittelu)
Asta Haapalainen (tiedotus ja Inhimillisen kasvun seminaari)
Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuriprojekti)
Terttu Lemström (toimisto ja Inhimillisen kasvun seminaari)
Sini Piippo (ohjelmatoiminta ja kolumnipalvelu)

JOHTOKUNTA Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), filosofian lisensiaatti
Markku Graae, professori Eino Heikkinen, kasvatustieteen kandidaatti
Kauko Komulainen, professori Erkki Lähde, kirjailija Matti Paavilainen,
dosentti Singa Sandelin, lääketieteen lisensiaatti Helinä Siikala,
yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Kari E. Turunen, professori Reijo Wilenius

Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksun 40 mk/vuosi, ainaisjäsenmaksu 400 mk.

Katsaus on Aikakauslehtien liiton jäsen.

Katsauksen artikkelien osittainen lainaaminen on sallittua, mikäli lähde mainitaan.

Maailman valloittaminen ja vuorovaikutus

Ihmisellä on jatkuva tekemisen pakko. Jähmettyminen paikalleen ei-ole mahdollista. Ihmisen toiminta suuntautuu aina johonkin. Se, mihin kunkin yksilön askareet ovat suuntautuneet, on monimutkainen psyykkinen ja sosiaalinen kysymys.

Uuden nälkä

Ihmisen näyttää olevan vaikea tyytyä tekemään yhtä ja samaa kaiken aikaa. Jos olosuhteiden pakosta näin täytyy tehdä, se voi alkaa tuntua hyvin painostavalta, ja meillä on silloin taipumus yrittää hakea sille jostain korvausta. Ainakin haluamme, että työtämme syntyy jotain jälkeä.

Ihminen uhraa mielellään aikansa uusien asioiden hankkimiseen. Tässä mielessä maailmassa todella riittää valloitettavaa. Yksilöiden valloitushankkeet ovat vain suuntautuneet kovin eri tahoille. Usein on pakko keskittyä hankkimaan joko rahaa, omaisuutta, virkoja, asemia, tietoja, taitoja, osaamista tai muuta menestystä. Jos päättää menestyä politiikassa, voi ehkä joutua uhraamaan monia tietämisen ja taitamisen alueita, joita ei ehdi harrastaa. Jos taas päättää valloittaa tiedon alueita — joutuen tietenkin keskittymään joillekin osa-alueille — voi ehkä luopua monista muista haaveista.

Ihmiseen näyttää kuitenkin kuuluvan jatkuvasti uusiutuva uuden valloittamisen tarve. Hän haluaa kehittää tietojaan, taitojaan, kokemuksiaan, ominaisuuksiaan jne. Lapsi tunsin eräitä miehiä, jotka kilpailivat siitä, missä kaikissa Lapin kairojen kolkissa he olivat käyneet. He keräsivät kokemuksia lumoavista Lapin perukoista. Nykyaikana tietokoneet muodostavat rannattoman oppimisen, vaeltelun, osaamisen ja hallitsemisen alueen. Asioiden hallitseminen suo ihmiselle tyydytystä.

Persoonallisuuden laajentaminen

On selvää, että syntyy myös kilpailua siitä, kuka tietää, osaa ja ymmärtää parhaiten: kuka keksi ensimmäisenä ja kuka oli alkuunpanijana. Valloittamiseen liittyy hallitsemisen tyydytyksen ohella tunne oman persoonallisuuden laajentumisesta — aivan ilmeistä narsistista tyydytystä. Kateutta herättävää on havaita, että jotkut ovat oman intohimon suunnassa saavuttaneet enemmän. Usein herättää kateutta jo se, että jotain jollakin on ylipäättään enemmän.

Ihminen haluaa maailmassa jonkin roolin, usein mielellään mahdollisimman laajan. Artikkeleita ja kirjoja kirjoitetaan, että oman persoonan vaikutus leviäisi laajalle. Ei vain kirjoittaja, vaan myös kustantaja kaipaa "levikkiä". Eikä se merkitse suinkaan huonojen virikkeiden leviämistä, vaan luultavasti näin leviävät hyvätkin asiat. Itse kukin julistaisi mielellään oman persoonansa vaikutuksen hyväksi. Sama koskee kaikkia yhteiskunnassamme esiintyviä tehtäviä. Paljon on hyvien asioiden edistäjiä.

Valloittaminen

Olivatpa syyt mitkä tahansa, ihminen haluaa osata, tietää, ymmärtää, kokea, hallita paremmin ja enemmän. Ihminen haluaa nähdä uusia paikkoja, siirtyä nopeammin paikasta toiseen, jotta aikaa uusiin kokemuksiin jäisi enemmän. Hän haluaa päästä työsään nopeasti eteenpäin, asua kauniisti, turvallisesti ja vaivattomasti. Monia asioita haluamme siksi, että jäisi enemmän aikaa toisiin asioihin. Näin ihmistä on erittäin vaikea estää hankkimasta työtänsä jouduttavia tai elämäänsä helpottavia esineitä.

Ihminen valloittaa jatkuvasti maailmaa, yksilönä ja yhdessä muiden kanssa. Tämä näyttää lajille tyypilliseltä välttämättömyydeltä. Sitä ei voine sinänsä muuttaa. Kaikki näyttävät joka tapauksessa olevan jotain valloittamassa.

Ympäristön tuhoutuminen

Ihmisen pyrkimyksestä valloittaa häntä miellyttäviä asioita on ollut ikäviä seurauksia. Luonto on alkanut vakavasti vaurioitua. Pitkään uskoimme, ettei tuho ehkä kuitenkaan yltäisi meille tänne Suomeen asti, mutta esimerkiksi metsien tuhoutuisen mahdollisuus on nyt aivan ilmeinen.

Ympäristön tuhoutumisen syyt ovat ihmisen halussa ja intohimossa valloittaa yhä enemmän milloin mitäkin. Usein on vaikea mennä sanomaan ihmisille, mitä saisi haluta ja mitä ei. Se on halpahintaista mestarointia. Toisaalta kaikki nauttivat ihmiskunnan valloituksen hedelmistä — ja myös yhdessä kärsivät niistä.

Dualistinen asenne

Mieliamme on hallinnut dualistinen maailmankatsomuksellinen paine, joka on erottanut toisistaan tietämisen ja osaamisen toisaalle ja moraaliset kysymykset toisaalle. Molemmat ilmiöt voivat tietenkin esiintyä samassa päässä, mutta niiden on ajateltu kuuluvan eri todellisuuden alueisiin. Yhteiskunnassa päättäjät ovat päättäneet ja osaaajat vain osanneet.

Dualistinen asenne on johtanut myös siihen, että todellisuus on toisaalla ja tiedot toisaalla. Objektiviteettia (kohdattua maailmaa) ja subjektiviteettia (ihmisen käsityksiä) yritetään esimerkiksi tieteessä viilata vastaamaan toisiaan, mutta periaatteessa ne kuuluvat eri maailmoihin. Maailma on tällöin valloittamisen kohde. Moraaliset kysymykset eivät varsinaisesti liity siihen, miten asioita tiedetään. Moraaliset kysymykset ratkaistaan toisella tasolla ja mahdolliset periaatteelliset ratkaisut voidaan sitten toteuttaa saavutetun tiedon perusteella.

Vuorovaikutus

Kaiken tuon saatamme tuntea vahvasti oikeutetuksi, perustuuhan siihen osittain se tieellinen kriittisyys, johon meitä on kasvatettu. Mutta tilanne voi olla tässä suhteessa

muuttumassa. Käsitteet ja käsitykset todellisuudesta eivät voi olla tulevaisuudessa vain dualistisia, vaan niihin tulee vuorovaikutuksellista sävyä. Ainakin jos haluamme tiedollista ulospääsyä niistä umpikujista, joihin joudumme.

Ihmisen kuvauksessa tämä on mielestäni varsin ilmeistä. Myös siellä on vallinnut väkeviä paneita dualistiseen ihmisen kuvaukseen, tietäjän ja tiedon kohteen erottamiseen. Tässä on lähellä vääärän, vaikka usein tiedottoman arvovallan ja ylpeyden vaa-
ra, joka on varsin yleistä ihmistieteissä.

Jos ihmistieto pyrkii edistämään ihmisen ymmärtämistä, on tiedon oltava luonteeltaan sellaista, että se voi rakentaa ymmärtäjän ja kohteen välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutukselliset käsitteet vievät ymmärtäjää lähemmäksi kohdetta, niin että kohteen antama palaute syventää ymmärrystä — parhaimmillaan ymmärtämisen syventymistä tapahtuu molempiin suuntiin. Ymmärtäminen on tila, joka syntyy tietäjän ja kohteen välille, ja käsitteet tietäjä ja kohde ovat vaihdettavia. Ihmistä koskevassa tiedossa on lisäksi sellaista yksilöllistä ainutlaatuisuutta, joka edellyttää vuorovaikutusta; muutoin ei saada aitoa tietoa.

Vuorovaikutus luonnon kanssa

Koska elämme dualististen maailmankatsomuksellisten paineiden keskellä, emme helpolla näe, että ehkä luonnonkin ymmärtämisessä vaaditaan vuorovaikutuksellisia käsitteitä. Pyrkimys tähän suuntaan voisi merkitä olemassaolevan tiedon aivan uudenlaista hahmottamista, ehkä aivan uuden tiedonkin tuottamista. Siinä ihminen joutuu vääjäämättä itsetuntemuksen tielle ja selvittämään suhdettaan omiin tarpeisiinsa.

Tietäjä pyrkisi sijoittamaan itsensä tietämisen yhteyteen, suhteeseen kohteen kanssa ja näin elämään sen kanssa yhteistä elämää, "seurustelemaan" sen kanssa. Näin tarkasteluun tulee mukaan moraalista ainesta eikä kyseessä ole vain maailman valloitus. Monilla tiedon aloilla esimerkiksi atomifysiikassa tämä voi näyttää kaukaiselta. Uskon kuitenkin kaikilta tiedon alueilta löytyvän sellaisia vuorovaikutuksellisia näkökohtia, että tietäjä voi luontevasti sijoittaa itsensä mukaan tietämisprosessiin (yksilönä tai tiedeyhteisön jäsenenä) ja vuorovaikutukseen kohteen kanssa.

KET

Tapani Kaakkuriniemi
tutkija
Jyväskylä

Valtiollistettu urheilu

Kriittisessä korkeakoulussa
29.3.1988 pidetty alustus

Miksi valtio tukee urheilua?
Eikö sen pitäisi estää moinen
voimavarojen ja rahan tuhlaus
nykyisenä niukkuuden aika-
na? Tai jos ei aivan estää niin
vetäytyä syrjään ja antaa kau-
pan ja teollisuuden toimia ur-
heilun mesenaatteina?

Esitän siis teesi: näpit irti
urheilusta, valtio! Tämä teesi
kaipaa tuekseen muutamia
perusteluja.

Nykymuodossaan urheilu on paitsi seremo-
niaa ja karnevaalia, myös tulosten tavoitte-
lua ja ruumiin hallintaa, suorastaan kidutus-
ta. Siihen sisältyy myös uskonnollis-sävyistä
latausta tulosmystiikan muodossa. Mutta en-
nen kaikkea **huippu**-urheilu on osa liike-elä-
mää, puhuttiinpa millaisesta talousjärjestel-
mästä tahansa. Kaikkein vähiten **huippu**-
urheilu sisältää pelkkää hyvänolon tavoitte-
lua, joka aika ajoin on ollut liikunnan pe-
rimmäinen tarkoitus.

Nyt täytyy tarkentaa käsitettä urheilu. Pu-
huako liikunnasta nykyajan hölkkäatteen
mukaisena päämäärättömänä hikoiluna? Tai
tulosten tavoitteluna, taisteluna kelloa tms.
mittalaitetta vastaan? Tai rikkauksien tavoit-
teluna todellisten menestyvien huippu-urhei-
lijoiden tyyliin? Tarpeen on myös rajanveto
urheilun ja liike-elämän välillä: missä vai-
heessa ensinnäkin liikunta muuttuu urheiluk-
si ja sitten se puolestaan liike-elämäksi. Jäl-
kimmäisellä tarkoitan esimerkiksi sitä, mis-
sä vaiheessa vaikkapa jääkiekko muuttuu ur-
heilusta SM-liiga Oy:n taloudellisen tuloksen
kartuttamiseksi.

Urheilun määrittelemiseksi ja ymmärtämi-
seksi on käsittääkseni lähdeittävä liikkeelle
antiikin kreikkalaisesta kulttuurista. Tietys-
ti muunkinlaisia lähtökohtia voi hakea esim.
joidenkin afrikkalaisten heimojen ja kanso-
jen juoksuperinteistä, minkä seurauksena on
nähty monia kansainvälisesti menestyviä af-
rikkalaisia juoksijoita. Mutta eniten tutki-
musta on käytettävissä meidänkin kulttuu-
rimme taustalla olevasta helleenisestä elä-
mäntavasta. Helleenit yhdistivät urheilun
laajempaan ruumiinkulttuuriin, joka puoles-
taan oli osa estetiikkaa ja yhdisti ihmisen
ruumiillista olemusta myös taiteen suuntaan.
Urheilu tosin rajattiin vain vapaiden nuoru-
kaisten yksinoikeudeksi, jolloin siitä — var-
sinkin Ateenassa — tuli osa homoeroottista

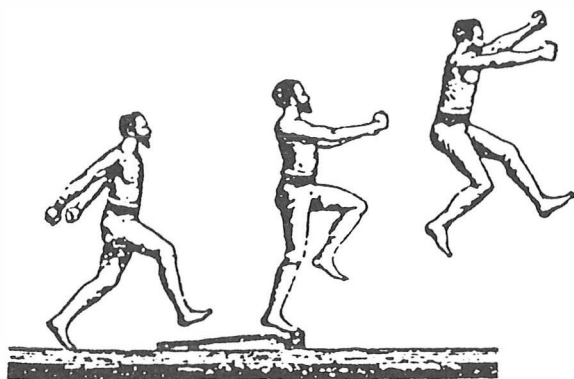
kulttuuria. Urheilu oli tärkeä osa helleenien kasvatusta ja ihmiskuvaa, mutta oli sillä toki valtiollisten olojenkin kannalta suuri merkitys. Urheilu oli keskeinen tekijä panhelleenisissä juhlissa, joilla lähinnä lisättiin moniin eri poliksiin jakautuneen kansakunnan yhteenkuuluvuutta. Juhlia vietettiin neljällä paikkakunnalla vuorotellen, ja Olympian juhlat olivat näistä kaikkein liikunnallisimmat. Itse juhlasta siteeraan Robert Flacelièren kuvausta:

Myös orjat ja barbaarit saattoivat osallistua Olympian juhlaan, mutta naimisissa olevat naiset eivät. Juuri yhdessä-olo Olympiassa lisäsi kreikkalaisten tietoisuutta syvästä yhteenkuuluvuudesta, joka poliittisesta hajanaisuudesta huolimatta liitti heidät toisiinsa. Zeuksen pyhäkköalueen ympärillä pidettiin todellisia markkinoita, ja urheilukisojen lisäksi oli tarjolla jokaisen maun mukaisia huvituksia: sofistit ja kirjailijat esittivät uusimpien teostensa luentaa.(...)

Juhla kesti seitsemän päivää. Ensimmäisenä päivänä toimitettiin uhrit Zeuksen alttarilla sekä kuudella kaksoisalttarilla, joiden uskottiin olevan Herakleen pystyttämiä. (...) Viisi seuraavaa päivää omistettiin pääasiassa urheilukilpailuille, joita oli aikuisille miehille kymmenen ja pojille kolme. Miehet kilpailivat neljässä juoksulajissa: yhden sekä kahden stadionin matkoilla, pitkänmatkan juoksussa sekä asejuoksussa. Näitä seurasivat paini, nyrkkeily, pankration ja viisiottelu (pentathlon). Lopuksi oli hippodromilla nelivaljakkojen kilpailu (...) sekä ratsastuskilpailu.

Millaisia olivat palkinnot? Voittajat saivat koruttoman oliivinlehväseppeleen ja suuresti kunniaa ja mainetta. Ateenassa annettiin lisäksi voittajille oikeus ilmaiseen ateriointiin julkisessa rakennuksessa.

Antiikissa urheilu oli siis myös kilpaversiossaan korostetusti tiettyä henkis-fyysistä kokonaisajattelua palveleva ja ihmisen luonnetta jalostava tekijä. Toki kilpailussa käytettiin vilpillisiä keinoja sijoitusten parantamiseen, ja joskus tuomarit äänestivät jonkin

monarkin voittajaksi vastoin asioiden todellista kulkua, mutta nämä lienevät väistämättömiä seurausilmiöitä urheilijoille asetetuista kovista vaatimuksista.

Ei liene liioittelua sanoa, ettei antiikin kaltaisesta urheilukulttuurista ole jäljellä rippeitäkään. Useimmat urheilulajit toki ovat käytössä edelleen, mutta antiikin urheilukulttuurin henkinen puoli on jäänyt pahasti kesänolle.

Edettäessä keskiajan kautta uuteen aikaan käy selvästi ilmi valistusajalla alkanut hyötyajattelu, johon liikunta ja urheiluakin sitten joutuivat alistumaan. Merkittävää on, että kun antiikin panhelleenisissä juhlissa oli urheilun ohella aina tarjolla musiikkia ja runoutta ja joskus muutakin taidetta eikä vain pelkkänä täytenumerona, niin valistusajan kasvatusihanne kaikessa sivistysystävällisyydessään karsi tällaisen turhuuden pois. Urheilusta tehtiin tapakasvatuksen väline: ranskalaiset arvostivat joko filosofiasta kiinnostunutta ihmistyyppiä tai sitten ruumiilliseen työhön kykenevää raavasta miestä, mutta eivät yhdistäneet tätä sivistystä urheiluun. Englantilasten tavoitteena oli gentlemannien kasvattaminen. Ja kun nämä gentlemannit sitten järjestivät herraseurassa ketunemetsästysrituaaleja, niistä käytettiin nimitys **sports**.

Nouseva moderni luonnontiede mittasi galileiseen tapaan kiihtyvyyttä, ajan kulumista, pituuksia jne., ja sen innoittamana, tosin osittain kauppateknisistä syistä, alettiin Euroopassa kiinnostua mittayksiköiden yhteismitallisuudesta. Tämä johti vähitellen siihen, että alettiin mitata fyysisiä suorituksia. Muistiinmerkinnät joistakin fyysisistä huipusuorituksista olivat alun alkaen melko epä-tarkkoja ja kiinnittivät huomiota esimerkiksi vain siihen, kuinka painavia taakkoja jakset-

tiin nostaa. Kuitenkin viimeistään 1800-luvun loppupuolella pidettiin urheilun keskeisenä piirteenä jo tulosten saavuttamista, ja urheilussa alettiin arvostaa sen kilpailuluonnetta, mm. tulosten saavuttamista taistelussa kelloa vastaan.

Kun vielä 1700-luvun alussa pidettiin arvossa gentlemanni-ihannetta, jolla fyysisen kunnan ja sopusuhtaisen vartalon lisäksi tuli olla nopea äly, hienotunteisuutta ja esiintymiskykyä (näin mm. John Locke), niin tämän päivän näkökulmasta voisi kysyä, mihin on unohtunut urheilun älyllinen puoli. Tietysti näitä ihanteita vielä joissakin yhteyksissä arvostetaan: esim. naisurheilijalle on eduksi olla ns. hyvännäköinen ja kaikkien urheilijoiden edellytetään osaavan antaa haastatteluja ja käyttäytyä julkisuudessa moitteettomasti, mutta se ei sisälly itse urheilukasvatukseen. Urheilijan päätehtäväksi on tullut hyvien tulosten, yleensä ennätysten saavuttaminen. Rationalismin ja valistuksen ihmisihannetta on yksinkertaistettu karsimalla siitä joutavia pois.

Karsimisajattelua kuvastaa hyvin oman urheilufilosofimme Lauri Tahko Pihkalan menetelmä:

Ainakin minun nähdäkseni meilläkin tarvitaan kaikissa kansankerroksissa täydellisimmin ryhdin, tapojen ja luonteen kasvatusta kuin tietojen kartuttamista ja älyn hiomista. Urheilun veto-voima nuorisoon luultavasti heikentyi si kannattamattoman pahasti, jos siihen ruvettaisiin ripustamaan tiedollisen ja älyllisen sivistyksen vaatimuksia. Tärkeintä sille on siveellinen kohentuminen.

Tällä vuosisadalla tämän sitaatin henkeen on tullut kaksi uutta piirrettä tai tulkintaa — eikä täysin vailla Tahkon myötävaikutusta. Urheilu on vahvasti yhdistetty **nationalismiin** sekä 1920-luvulla että taas nykyään, ja toiseksi siihen on varmasti iskostunut aito **business-henki**. Kilpailu tuloksista on yhä enemmän muuttunut kilpailuksi rahasta ja muusta mammonasta. Liike-elämän puheet kansainvälisestä kilpailukyvyistä sopivat urheiluun mainiosti termin kahdessa merkityksessä.

Rationalismi on erityisen sovellustapansa vuoksi joutunut vulgaarin mittausopin kuostukseen. Urheilu on jotakin, mitä voidaan mitata. Siksi televisioruutuun on ym-pätty digitaalikello, joka kertoo **vertailuajan** ja sen, paljonko siitä ollaan jäljessä. Tämä on jossakin määrin välttämätöntä, sillä ihmisen oma fyysinen ajantaju ei pysty erot-tamaan, juostiinko sata metriä 10,5 vai 11 sekunnissa. Kellosta tai metrimitasta on siis tullut armoton tuomari, joka paitsi asettaa kilpailijat paremmuusjärjestykseen myös takuulla tappaa liikunnan ilon. Samalla se johtaa siihen, että muunlaista kuin mitattavaa toimintaa ei oikein mielletä urheiluksi. Niinpä tämän hetken kulttuurheilusta mäkihypystä pyritään joissakin yhteyksissä karsimaan tuomarien subjektiivinen panos pois järjestämällä lentomäen kilpailuja, joissa pääkiinnostuksen kohde on tietysti hyppyjen pituus. Onkin outoa, että nykyään esim. kaunoluistelu — jota myös taitoluisteluksi sanotaan — pysyy olympialajina, vaikka sen arvostelu perustuu puhtaasti subjektiivisiin tuomaripisteisiin, mutta ehkä ilmiötä selittää se, että tällainen kuvioluistelu edistää lähinnä naistenlehtien tarpeita.

Meidän aikamme on nähnyt monen urheilulajin syntymisen ja jonkin kuolemisenkin. Mikä sitten tekee jostakin toiminnasta urheilulajiksi sopivan? Sen täytynee olla toimintaa, johon on helppo liittää kilpailumentaliteetti. On pystyttävä ratkaisemaan yksiselitteisesti kilpailijoiden paremmuus. Sen sijaan fyysistä kuntoa eivät kaikki lajit edellytä, siitä esimerkkinä muodikas tekstiilurheilulaji laskettelu eli slalom. Mutta nykyään näyttää yhä tärkeämmältä, että urheilulajeista voidaan ottaa irti myös kaupallinen hyöty. Siksi meillä pidetään urheiluna em. myötämäenlaskua — josta Tahko Pihkala vanhoilla päivillään kommentoi: Konevoima vie ylöspäin ja painovoima tuo alas; mitä urheilua sellainen on? Muita kiistanalaisia fyysisen toiminnan muotoja ja pääoman liike-muotoja ovat esimerkiksi verkkopallo (tennis), ralliautoilu ja moto-cross, purjehdus, jääkiekko ja suksitemppuilu ns. free style-mäenlasku. Ainakin näissä lajeissa järjestetään urheilukisojen kaltaisia turnauksia. Samaan aikaan sellaiset älylliset ja 'pelisil-

mää' vaativat kilpailutoiminnot kuin šakki ja biljardi koetaan jonkinlaisiksi kummajaisiksi, joita ei toki sovi adoptoida laajaan urheiluperheeseen. Tällaisen ajattelun tuloksia Herbert Marcuse nimittää yksiulotteisiksi ihmisiksi.

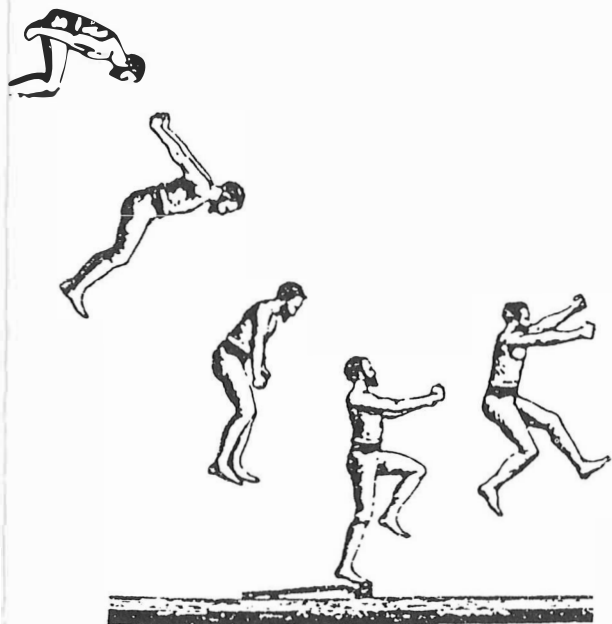
Näin olen rakentanut puitteet urheilun sijoittamiseksi ajassa ja avaruudessa. Kritisoin urheilun nimikkeellä lähinnä sitä, mitä pitäisi sanoa **kilpaurheiluksi**. Se on tulosten tavoittelua hinnalla millä hyvänsä, ja osin ehkä pyrkimystä rikkauteenkin. Sen mitä tavalliset epäurheilijat tekevät liikunnallisessa mielessä, pitäisi olla jotakin muuta kuin urheilua, esim. liikuntaa tai muuta puuhastelua. Siihenkin sopii tietty kilpailuhenki, mutta urheilu on etääntynyt siitä jo niin kauas, että termin käytön suhteen pitäisi olla tarkka. Sen sijaan esimerkiksi SM-liigan joukkueiden jääkiekko on jo urheiluna kyseenalaista, koska siinä on paljon kaupallisuuden piirteitä. Urheilu muuttuu kaupallisuudeksi silloin, kun sen päällimmäinen ylläpitäjä on raha.

Tämä riittääköön "teoreettiseksi" kehykseksi. Seuraavaksi on tarkoitukseni käsitellä kolmea neljää piirrettä, joilla pyrin erityisesti vastustamaan valtion sekaantumista urheiluun. Nämä ovat väkivaltaisuus, kansallishenki, urheilun julkisuuskuva ja urheilu poliittisen vallankäytön välineenä.

Väkivalta ja militarismi

Ei ole mikään yllätys, että 1800- ja 1900-luvuilla urheilulla on ollut läheinen yhteys väkivaltakulttuuriin ja militarismiin. Tämä näkyy esim. lajivalikoimassa. Tuskin on sattuma, että maailmansotien välisenä aikana talviolympialajina oli sotilaspartiohiihto, joka sitten 1950-luvulla muutettiin ampumahiihdoksi ja jolle annettiin arvoneutraali ja hie- man harhauttava nimi **biathlon**, kaksioittelu. Nyrkkeilyllä puolestaan on perinnettä jo antiikista saakka, samoin keihäänheitolla, joskaan moni ei sitä nykyään osaa yhdistää taistelukentän taitoihin.

Mutta vaikka väkivaltaperinnettä siis onkin antiikista saakka, niin 1800-luvulla tapahtui jotakin, joka sitoi urheilua entistä enemmän väkivaltaan. Toki urheilussa lienee aina ollut sisäänrakennettuna vahva egoistinen panos ja useissa lajeissa kanssakilpailijan vahingoittaminenkin. Ellei urheilija olisi egoisti, hän ei pian olisi urheilijakaan. Tämä pätee myös joukkuelajeissa. Ellei nyrkkeilijä vahingoita vastustajaa, hän häviää. Mutta militarismin ote urheilusta voidaan kiteyttää joihinkin todellisuuden tapahtumiin. Niinpä kun Preussin valtio sääti voimistelupakon kaikkiin kouluihin v. 1862, sitä motivoitiin uuden "saksalaisuuden" ja preussilaisuuden tavoittelulla. Välittömämpi tarkoitus oli saada lapset ja nuoriso kiinnostumaan mieskuntoisuudesta, josta voisi olla hyötyä taistelussa. Preussi — tai tosin jo yhdistynyt Saksan keisarikunta — julisti kahdeksan vuotta tämän jälkeen sodan Ranskaa vastaan — eikä suinkaan huonoin tuloksin. Preussin/Saksan voimistelupakko toimi esikuvana muillekin maille Euroopassa: niinpä meilläkin oli aina 1970-luvulle saakka koulun voimistelunopetuksessa ohjeisto, joka velvoitti opettamaan **pojille** armeijan keskeiset äksee- rauskomennot, erilaiset käännökset ja rivi- ja jonomuodostelmat sekä marssikäytännön. (Tytöillä voimistelunopetus on aina ollut hie- man esteettisempää). Nykyinen koululiikunta alkaa ja loppuu Cooperin testiin. Tietys- sä ajassa on juostava maksimimatka, mie- lummin vähän yli voimien. En tiedä, kuka Cooper on testin takana, mutta hyvin hän on keksintönsä markkinoinut.

Totuuden nimessä on sanottava, ettei yhteys urheilun ja väkivallan välillä ole näin yksioikoinen. Kun vielä 1950-luvulle saakka katutappeluissakin noudatettiin pääasiassa nyrkkeily sääntöjä, niin nykyään otteet ovat huomattavasti raaistuneet. Sopii pohtia, paljonko on merkitystä Kaukoidän taistelu- ja kamppailulajien leviämisen ja niiden 'so-pivalla' väärinymmärtämisellä tappelukäytössä.

Mutta kuitenkin julkinen sana, etenkin lehdistö, pitää urheilua sodan jatkamisena toisin keinoin tai sodan korvikkeena. Mitä muuta voi päätellä tällaisista otsikoista:

"Tappara lölyytti TPS:n"

"Suomi hakkasi Ruotsin miehet"

"Suomi teurasti Länsi-Saksan!"

Kansallisuusaate ja nationalismi

Puhtaasti militaristinen urheilun motivointi vetoaa luonnollisesti myös kansallisuustunteeseen. Mutta toki nationalismi, siis kansalliskiihkoilu, näkyy kaikissa urheilun muodoissa siitä huolimatta, ettei sitä tukeva pääoma juurikaan enää tunne valtio- tai kansallisuusrajoja. Tahko Pihkalan mielestä amerikkalainen baseball oli Suomeen sopimaton ja hän kehittikin oman siistityn version, jota vielä motivoi sen läheisellä yhteydellä käsikranaatin heittämiseen ja juoksuhaudan vyöryttämiseen. No, tästä on tullut joviaali yleisölaji, joka kyllä kansainvälisesti on outo ilmestys: maaotteluja pesäpallossa Suomi on käynyt vain Viron kanssa, muttei enää vuoden 1940 jälkeen. — Olisiko muuten aika taas ruveta järjestämään niitä ennen kuin amerikkalainen baseball ehtii meilläkin edelle?

Merkillistä on, miten nykyäänkin juuri tiedotusvälineet ruokkivat nationalismin myyntiä. Aikana, jolloin kansalliset rajat merkitsevät uutisvirrassa melko vähän, urheilutoimittajat jaksavat kuitenkin keskittyä lähinnä vain **omien** urheilijoiden suoritusten raportoimiseen. Puhutaan meidän Marjosta ja Marja-Liisasta, muttei juurikaan esim. Komin ASNT:aa ja Syktyvkarin Dinamo edustavasta Raisasta. Ulkomaisista kilpailijoista

saamme tavallisesti tietää jonkin teknisen tiedon urheilusaavutuksista parin viime vuoden ajalta, mutta kotimaisista kilpailijoista hehkutetaan nyyhkytarinaa menestyksen tai häviön taustasta.

Paradoksiin kuuluu vielä se, että kun urheilu on edistyksellinen liike (citius, altius, fortius), se veljelee nationalismin kanssa, joka on eräs taantumuksellisia virtauksia historiassa.

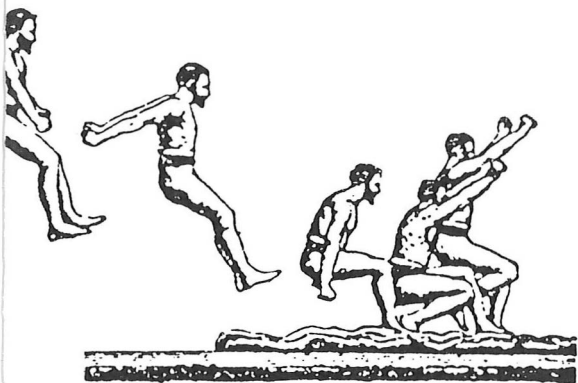
Turhana kansallisuusintoiluna pitäisin myös tapaa raportoida, että "Suomi voitti" n kpl mitaleita. Eivätkö urheilijat ole mitalejansa ansainneet ja voittaneet? Mutta ehkä valtio on satsannut sen verran rahaa huippu-urheilijoihin, että se voi pitää voitettuja mitaleita ominaan?

Urheilun julkisuuskuva

Meidän aikanamme urheilu on osa teknistä kulttuuria, jolle ihminen alistetaan. Siihen liittyy myytti yhtenäisestä ajattelutavasta, jota kuvastaa sokea säännön seuraamisen periaate ja vulgaari tulosten mittaussvimma. Taivoitteena on edelleen "citius, altius, fortius" — mutta kuinka kauan? Mihin saakka ja millä ehdoilla?

Ehkä huomaamattaan urheilu alistuu insinöörیتieteelle ja hyväksyy päämääräkseen insinöörin kuvan ennätysten rikkomisesta. On jopa kehitetty uusi tieteenala, joka tutkii ihmisen suorituskyvyn raja-arvoja — antropomaksimologia. Urheilijat ovat tämän uuden tieteenalan koekaniineja, ja heiltä odotetaan mahdollisimman korkeaa tuottavuutta ja kestäkykyä. Urheilija motivoidaan pikkulapsesta lähtien ennätysten rikkomiseen, aivan kuin teollisen vallankumouksen huippu-aikana työläistä motivoitiin tuottamaan yli vallitsevien normien.

Urheilupiirit antavat urheilusta kuvan, jonka mukaan siinä olisi edelleenkin kyse vain kilpailusta ja ennätysten rikkomisesta. Kaikki siis rakentuu jonkin mittarin ympärille ja suhteutuu siihen: ajan minimointi, pituuden maksimointi jne. Ennätykset voivat vain parantua. Tässä suhteessa Bob Beamonin pituushyppytulos korkealla Ciudad

Mexicossa vuonna 1968 (890 cm) on ongelmallinen, koska sitä ei ole kyetty ylittämään, vaikka alemmissa korkeuksissa varmasti on hypäty ponnistusvoimaltaan samanlaisia hyppyjä useastikin, otaksun.

Samalla kuitenkin tulosten kemiallinen parantelu jää julkisuudessa taka-alalle, vaikka se monissa lajeissa onkin hyväksytty käytäntö. Sen vaikutusta tuloksiin kauhistellaan vasta kun jollakin urheilijalla käry käy. Esim. radion ja TV:n urheilutoimitukset eivät tunnu elävän lainkaan nykyaikaa, sillä niiden lähetykset ovat lähinnä vain tulosraportteja piirinmestaruuskisoista meiltä ja Yhdysvalloista.

Tällä perusteella olen toisessa yhteydessä (Helsingin Sanomat 2.2.1988) vaatinut urheilulähetysten lopettamista nykymuodossaan, koska ne pönkittävät tässä hahmottelemaan yksiulotteista huippu-urheilukulttuuria. Enkä tarkoita pelkästään Paavo Noposen maalailevia isänmaallisia selostuksia, vaan nimenomaan sokeaa tulosuskontoa.

Valtio ja urheilu

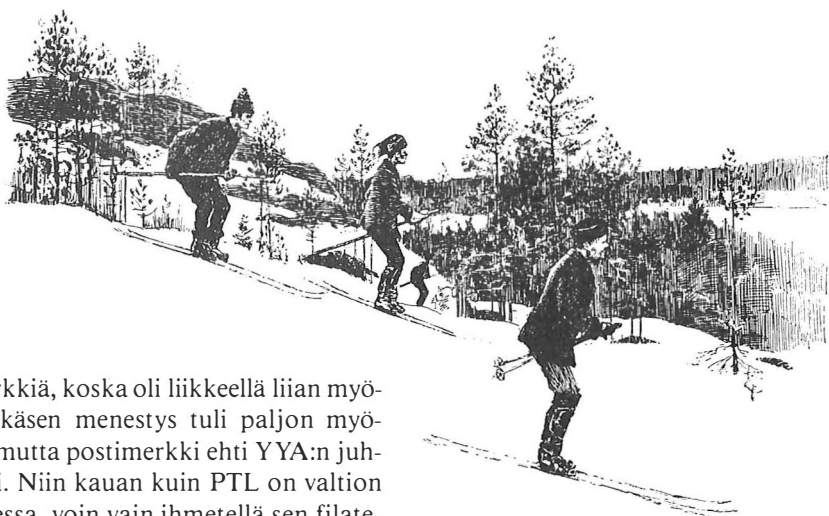
Mitä valtiolla ja urheilulla sitten onkaan tekemistä toistensa kanssa? Valtio rakentaa urheilun infrastruktuuria (tai kanavoi rahansa kuntien kautta), minkä tuloksena meillä on erilaisia urheilupyhättöjä lähes joka kolkassa maata. Niiden käytettävissä olo vaihtelee käyttötarkoituksen mukaan. Esim. ns. jäähallit ovat todellisuudessa jääkiekkohalleja, joiden ajanvarauksia seurat dominoivat. Muuta luistelua niissä ei suvaita, ja omia luisteluvuoroja haluava käännytetään pois. Jos SM-liiga Oy järjestää jossakin hallissa pelejään, astuu mukaan kovan rahan markkina-

mekanismi, jota ei kaikissa temppeleissä ole aina suvaittu. Toisena ääripäänä urheilurakennuksista voi pitää uimahalleja ja yleisurheilukenttiä, jotka ovat lähes aina aukioloaikoina yleisön käytettävissä; tosin kuntouimari joutuu usein alistumaan räpyläuimareiden tilantarpeisiin.

Rahallisesti urheilupaikkojen rakentaminen on tuntuvin urheilun tukimuoto, mutta jätän sen tässä maininnan varaan ja tarkastelen valtion urheilullisuutta vallankäytön kannalta. Mielenkiintoisempaa on huomata, minkä roolin valtio urheilulle yleensä antaa. Urheilu kokonaisuutena on tekijä, joka sitoo ammattilaiset ja penkkiurheilijat kuullaisuuteen valtiota kohtaan. Se, että valtio jakaa toimeentulotukea ammattiurheilijoille, saa heidät sitoutumaan lojaalisuuteen. Kun lisäksi erittäin hyvin menestyneitä maanmiehiä ja -naisia juhlitaan valtion järjestämin seremonioin ja vastaanotoin mm. presidentinlinnassa, huippu-urheilun symboliarvo nousee erittäin korkeaksi. Samalla näin yhdistetään kansakuntaa, kitketään pois kaikki kapinamieli. — Siitä huolimatta minua itseäni ihmetyttää, mitä tekemistä Suomen pääministerillä oli Galgarn olympialaisissa kiireisen hallitustyön keskellä, olkoonkin että hän matkusti sinne omin varoin, jos hänen sanaansa on uskominen.

Opetan itse yliopistossa, jonka liikuntatieteilijöistä osa harjoittaa tieteen prostituutiota tekemällä erilaisia tuotekehittelytehtäviä ja käyttämällä muutamia huippu-urheilijoita laboratoriodensa koekaniineina. Tuloksena on sitten mahdollisimman tehokkaita sauvan kädensijoja hiihtäjille ynnä muuta hyödyllistä. Niin kauan kuin yliopistot pysyvät valtion omaisuutena, voi vain ihmetellä, mihin kaikkeen ollaan valmiita menemään urheilun hyväksi.

Aivan vailla merkitystä ei ole senkään seikan päättäminen, kenen saavutuksia juhlitetaan omalla postimerkillä. Sarajevon talviolympialaisten monimitalisti Marja-Liisa Hämäläinen ei tähän yltänyt, mutta Galgarn mäkihypyn kaksoisvoittaja Matti Nykänen kylläkin. Ja mikä mielenkiintoisinta, vaikutusvaltainen Suomi-Neuvostoliitto-seuraakaan ei saanut junailluksi YYA-sopimuksen 40-vuotisjuhlan kunniaksi toivomaansa

omaa merkkiä, koska oli liikkeellä liian myöhään. Nykäsen menestys tuli paljon myöhemmin, mutta postimerkki ehti YYA:n juhlapäiväksi. Niin kauan kuin PTL on valtion omistuksessa, voin vain ihmetellä sen filatelista linjaa.

Dos. Martti Siisiäinen lainaa sosiologian klassikon Max Weberin pohdintaa epäpoliittisten yhdistysten toiminnan mahdollisista poliittisista merkityksistä. Weberin mukaan esim. lauluseuratoiminnalle antautunut ihminen keskittyy usein laulutekniikan hionmiseen, jolloin muut aktiviteetit saattavat jäädä vähemmälle. Näin yhteiskunnallisia toimintoja ei koeta tärkeiksi, jolloin kyseisestä 'yhdistysaktivistista' tulee passiivinen valtiokansalainen. Miten tämä liittyy urheiluun? Selitykseksi käy Weberin johtopäätös: hänen mukaansa ei ollut mikään ihme, että Euroopan monarkit (vuosisadan alussa) tunsivat niin suurta mielihyvää tuollaisista rientoja kohtaan. Siellä missä ihmiset laulavat, voi-

vat ruhtinaat istua kaikessa rauhassa. Tänä päivänä urheilu kanavoi paineita kansalais-yhteiskunnassa sellaisiin toimintoihin, jotka antavat ruhtinaille vapaat kädet toimia. Tähän sopii Siisiäisen modernisoima Weberin neuvo nykyajan ruhtinaille, siis hallitsijoille tai ammattipoliitikoille: "Siellä missä ihmiset laulavat tai koettavat saada pelivälinettä vastustajan maaliin, voit istua kaikessa rauhassa."

*

Urheilu on siis ilmiänsultaan pääasiassa karnevaalikulttuuria ja pääoman kiertokulkua. Ongelmaksi jää, onko vaatimukseni urheilun ja valtion erottamisesta realistinen niin kauan kuin valtio on sitoutunut kapitalismiin. Toisaalta en näe mitään estettä sille, että olympiajoukkue otettaisiin sen kisoista palatessa vastaan presidentinlinnan sijasta Eteläranta 10:ssä. Homman luonteen kannalta se olisi jopa luontevampaa! Mutta jos valtio haluaa esimerkiksi kontrollimielessä pitää urheilun hallintonsa piirissä, se pitää ainakin ammattilaistuneen huippu-urheilun osalta siirtää opetusministeriöstä kauppa- ja teollisuusministeriöön.

KIRJALLISUUTTA

Robert Flaceliere: Sellaista oli elämä antiikin Kreikassa. WSOY, Helsinki 1972.

M. I. Finley: Politics in the Ancient World. Cambridge Univ. Press, London 1983.

Henning Eichberg: Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Vastapaino, Tampere 1987.

Heikki Klemola (toim.): Tahkon latu. WSOY, Hki 1962.

Herbert Marcuse: Yksiulotteinen ihminen. Teollisen yhteiskunnan tarkastelua. Weilin + Göös, Tapiola 1969.

Martti Siisiäinen: Mitä on yhdistys Suomessa? Esitelmä Suomen Yleisradion 1-verkossa 18.5.1988 ja 2-verkossa 25.5.1988.

HENRI BROMS

dosentti
Helsinki

Is There a Middle Eastern Literary Style?

From two different types of stylistics we might proceed to a more philosophical question: Are there two different modes of mind or consciousness? What are the two poetic areas, the differences of which we in this short resumé have only been able to scratch on the surface? Some light on this problem might be shed by modern philosophy of language. The idea of the mythic language and linear language seems to be very fruitful to our problem.

The title of this essay is in the form of a question: is there a Middle Eastern literary style which can be compared with a likewise hypothetical European literary style? I am trying to deal with a problem that seems to touch many Middle Eastern literatures at the same time. It can be, that for many in my honourable audience the question is too general to allow a scientific treatment at all. Still, we are here dealing with a problem which is very real which we meet in most books dealing with stylistics of any given Middle Eastern country.

The Orientalists were the first to notice the difficulty of the Western scholar when trying to understand the Middle Eastern way of writing: For a European reader the Middle Eastern classical and even modern literature is often rather complicated. To start with, we need to mention a few names on the subject. Tadeuz Kowalski, Wolfgang Heinrichs are arabists, H.R. Roemer and W. Lentz are Iranists. Kowalski speaks of molecular style of the Arabic poetry, in it the themes are not represented in a linear manner but in a more loosely way. There is a unity of themes, not a linear continuity. Wolfgang Heinrichs is perhaps the Western scholar who lately has emerged as one of the best authorities on the subject of Arabic style. He mostly variates Kowalski's idea of the molecular character of the Arabic poetry. The molecular idea means that the different parts of the poems of the Abbasid poets are tied together more loosely than the European poems of the 16 to 19th centuries. But Kowalski notes also that in Europe the modern period has brought a radical change in the Western literary style of expression, this has happened with the coming of the literary modernism.

To speak of the different way of the Middle Eastern poetic thinking seems to be a tradition in Europe. But even some scholar who come themselves from the Middle East speak of it. Professor M. Badawi mentions

this phenomenon of Arabic style in his *Critical Introduction to Modern Arabic Poetry* (1975). Also other people from the area have contributed. Ahmad Amin speaks at great length of and even analyses the unlinear way of saying things in his *Flood of the Intimate Thinking*. His text can be found translated in *Anthologie de la littérature arabe contemporaine* (1965).

In the Persian literary style this phenomenon of discontinuity is even more conspicuous than in the Arabic literature. Almost all Western scholars write of the peculiar florid Persian style of poetry, not just a few. Since the 12th century the Persian ghazal consisted of couplets which were very loosely tied together. There is even a so called Hafiz problem concentrating on this question of continuity or discontinuity. Roemer has written an excellent booklet on it. (*Akad. d. Wiss. v. Lit. Abh.* 1951:3)

What is this difference in style which seems to be so difficult to define? It can not be called an artificial problem since so many Western literary histories of Arabic and Persian style speak of it.

If we could answer this question properly it would add to the mutual understanding between the East and West.

But there are signs that the difference is slowly dissolving by itself. The Middle Eastern poets have moved towards a style of strict causality. For example Mohammed Iqbal's poems are marked by a linearity of thoughts, he even requested this linearity from other poets and derided the old poetry for the lack of continuity.

On the other hand, the modern Western literary style seems to become less and less logical (without losing in value, we perhaps have to add). Writers like Joyce or Faulkner do not care about continuity of thought. It seems that the both two vast literary areas are coming nearer to each other by way of natural development, not in peculiarities of style but as a general attitude toward writing.

From two different types of stylistics we might proceed to a more philosophical question: Are there two different modes of mind or consciousness? What are the two poetic areas, the differences of which we in this short résumé have only been able to scratch on the surface? Some light on this problem might be shed by modern philosophy of language. The idea of the

mythic language and linear language seems to be very fruitful to our problem. As a generalization we might say that the mythic language may be seen as intuition, poetry, anything that gives artistic form. Linear style can be seen as logic, prose, analytic way of doing things. These two concepts seem to come up everywhere these days, in psychoanalysis, in philosophy, linguistic philosophy (or semiotics) and anthropology. In psychoanalysis C.G. Jung divided between a synchronic way of seeing things it is artistic and gives *gestalts* or forms. That there is a specific mythic way of thinking is the keynote of Ernst Cassirer's philosophy in the 20s. Susanne Langer and Northrop Frye continued Cassirer's thought and even invented a myth analysis by which we can deal with the mythical element in texts.

In linguistic philosophy the idea of two vastly different modes of linguistic functions was first presented by the Swiss great scholar Ferdinand de Saussure. R. Jakobson and perhaps dozens of others have continued this idea of two functions of language. The two functions are of course the literary function which has different laws than the prose function. E.g. in poetry syntax is often changed or discarded altogether.

The great modern anthropologist C. Lévi-Strauss speaks of two types of consciousness, the mythical mind and the scientific mind, we find it best described in his book *The Savage mind*.

The Russian scholar of the present day Yuri Lotman is in accord with Lévi-Strauss. The myths describe the world as an endlessly repeating process which is without a linear continuity, without a beginning or end, and even without the concept of causality. Rhythmic repetition is important for the mythic consciousness. The mythic stories of mankind (or stories written by Joyce or Proust) reflect the nearness to cosmic happenings, to repeating change: spring, summer, autumn, winter, and spring again.

The polarity of the mythical and linear consciousness seems to have even a medical anatomical explanation. There exists today a whole library on the two halves of the brain, and the two different modes of thinking these two halves produce, the other is artistic (right half) the other analytical (left half). I may refer to R. Ornstein, *Psychology of Consciousness*, 1972. A Finnish neuro-

physiologist, M. Bergström, has specialised in this field.

Why have we brought forth these theories of two different modes of thinking? Because we may ask: has not the Persian literary style (and according to scholars just mentioned, even Arabic style) concentrated more on one capacity of language or even the human mind?

The mythical mind is expressed in the Easterners well developed sense of analogy and symbols. Man and nature correspond to each other. Nature is a mirror of which a man can gather symbolic wisdom. This we find expressed in sufism. The metaphor of the mirror has been used by Jalaeddin Rumi al-Hallaj, Ibn Arabi etc. The happenings of the microcosm of the man are seen as metaphoric happenings they mean something else, they refer to happenings of the higher planes of macrocosm. The world exists on many levels and layers like in Rapahael's stanza of the Dispute where clouds are made to mark these different levels of consciousness.

On the linguistic, purely empirical level, this strong bias for analogies and symbolism is expressed in loose semantics in Persian poetry. Also words seem to be multilevel words, the many levels do not show only in Hafiz' philosophy but also in word use. The words in sufi poetry tend to have unlexical meanings, meanings which are not in dictionaries. So does all poetry, but in sufi verse this deviance of meaning is more strong. But there is also other semantic looseness, or let us speak in more positive terms, semantic inventiveness and imagination. Al-Gurgani likes same kind of far fetched poetic linkup, or setting side by side as critics of the 20th century. But let us proceed from linguistic to a more general level.

So, while speaking of the mythic mind we do not speak of mythic stories or heroes only, but also of a special way of saying or writing things.

The need of being symbolic, the need for symbolic knowledge is expressed by all the above writers on the two modes of consciousness. It seems to be something which the West needs and does not have. Such views are becoming more popular among scientists of today as the above trends show. The scientists discard positivism and

grope for metaphoric methods. A very prominent psychologist of Eastern origin professor Araste sees as the hallmark of creativity the ability of seeing analogies and symbolic relations. Professor Araste studies in his book *Creativity and the Life Cycle* about 500 books dealing with creativity, and comes to the conclusion that in the West the children have this ability but they lose it later in life.

The whole of Araste's book is an example of a new type of scientific work. Araste's psychology was based on Near Eastern Mysticism, on Ibn Arabi and Rumi. Araste has succeeded in remaining true to his roots, he presents analogical Eastern wisdom as modern science. You may shrug your shoulders but even otherwise we have already accepted the metaphor as a scientific method. This has happened e.g. in psychoanalysis. Freud's super-ego or Jung's archetypes cannot be measured, they can be understood by metaphoric thinking only. As the Middle Eastern man gathers more momentum, we will perhaps see more books of this kind where the Near Eastern people express their innermost character in new scientific methods.

Katriina Kajannes

fil.lis

Jyväskylä

Inhimillisen kasvun tie Matti Pulkkinen romaanissa

Ihminen uudistuu kohdatesaan avoimesti eilisen. Koska asioiden juuret ovat siellä, hänen on selvitettävä siihen välinsä. Yksilön ongelmat ovat samalla kulttuurin ongelmia, mutta pääsy niistä löytyy vain yksilö yksilöltä.

Romaanissa *Ja pesäpuu itki* (1977) Matti Pullkinen kuvaa ihmisen elämän koko lailla vaikeaksi — kulkemiseksi kriisistä kriisiin. Tämän päivän tilanteen taustalla ovat teoksessa menneiden polvien läpikäymät vaikeudet, ja päähenkilön, Paavo Kuittisen, on kannettava itsessään ja selvitettävä joitakin myös niistä. Kirjassa tulee esille, miten menneisyys elää nykyisyydessä ja kulkee sen läpi. Ihminen uudistuu kohdatessaan avoimesti eilisen. Koska asioiden juuret ovat siellä, hänen on selvitettävä siihen välinsä. Yksilön ongelmat ovat samalla kulttuurin ongelmia, mutta pääsy niistä löytyy vain yksilö yksilöltä. Samaa tietä löytyy identiteetti ihmiselle ja kansakunnalle.

Uuteen elämänymmärrykseen

Teoksen henkilöt ovat kolmesta polvesta. Tahtumat sijoittuvat vuosisadan alkukymmenistä 1970-luvulle; kerronnan kronologia on hajotettu, jolloin eri kaudet limittyvät. Menneisyys on edelleen olemassa myös ihmisessä. Mennyt aika ei ole kirjassa järkäleminen, vaan se on osa muutoksenalaista, virtaavaa todellisuutta. Menneisyys muovaa ihmistä, mutta ihminenkin muovaa menneisyyttä: hänen on työskenneltävä sen kanssa ja selitettävä sitä itselleen. Silloin se muuttuu, selkiytyy.

Ymmärtämisen pakko ajaa Paavo eteenpäin. Koska hänen ongelmansa ovat varsin pitkälle sisäisiä, myös ratkaisu niihin löytyy sisäistä tietä kulkemalla. Paavo painiskelee menneisyydestä nousevien enkelien kanssa ja voittaa. Romanissa ihmistä ei ole kaikesta surkeudesta ja kivusta huolimatta ennakkoon määrätty luhistumaan aiemmilta pol-

vilta periytyvän taakan alle. Sisäinen vapaus on mahdollinen. Paavo saa sen taistelemalla, ja se viriää elämänymmärryksen karttuessa.

Yksi Matti Pulkkisen mielenkiinnon kohde ja esikuva on F.M. Dostojevski. Romaanin teema ja ongelman asettelut osoittavat sukulaisuutta häneen. Kärsimys ja syällisyys ovat teoksessa keskeisiä kysymyksiä, eettisyys on tärkeänä linjana. Se, mitä Rikoksessa ja rangaistuksessa tapahtuu ulkoisessa todellisuudessa, on Pulkkisen kirjassa siirretty ihmisen sisimpään. Paavo ei surmaa ketään, mutta hänessä on tuhovoimia, jotka saavat vastineensa teoksen symbolikielessä. Raskolnikovin vapauttajaksi ilmestyy Sonja; Paavolle ”sofia” löytyy ennen muuta omasta sydäimestä, vaikka hänenkin tiellään on opastajia.

Ihmisen keskeisenä tehtävänä romaanissa Ja pesäpuu itki on elämän tulkitseminen. Se on osa ihmisyyden ongelmaa, johon henkilöt etsivät ratkaisua. Myytti, uskonto, psykologia, sosialismi tarjoutuvat tässä työssä avuksi, mutta vastausta ei sitten löydykään etsien vaan eläen. Systeemit, ajattelutavat ja instituutiot kahlitsevat parhaimillaankin ja estävät persoonallisen näkemyksen. Paavo jättää vihdoinkin sikseen erilaiset hänelle tarjotut silmälaput ja alkaa tulla entistä enemmän omaksi itsekseen. Ja se, mitä ihminen itsessään on, ei Pulkkisen mukaan ole mikään vähäinen asia.

Ahdistuksesta avaralle

Pulkkisen henkilöillä on taipumus tarullistaa menneisyyttä. Myytti on romaanissa tärkeä; arkkityyppisyys on siinä elämän ominaisuuksia ja ennen muuta jotakin tajunnallista. Ihminen tulkitsee teoksessa eksistenssiä arkkityyppien mukaisesti. Oikeaoppisen jungilaisesti ne sukeltavat esiin nimenomaan silloin, kun yksilö kokee jotakin hyvin syvältä ja oivaltaa elämän arvon; niitä on myös unissa ja fantasiassa. Ne suojelevat ihmistä ja liitvät hänet ehyesti elämän kokonaisuuteen. Samalla ne viestivät siitä, mitä tapahtuu hänessä itsessään.

Myyteissä puu on feminiininen; C.G. Jung mainitsee sen yhdistyvän useisiin jumalattariin ja esiintyvän Viisauden eli Sofian vertauskuvana. Pulkkisen romaanissa puu on keskeinen symboli, joka näkyy jo teoksen nimessä. Paavon kotikylän värikäs, arkkityypiseksi kasvava henkilöahamo on Ämmä Kareinen, viisauden ja elämän henkilöitymä. Kansanparantajana hän kykenee hieromaan terveeksi ja loitsimaan; hän on sovussa ympäristönsä kanssa ja tuntee luonnon voimia. Elämä ja uudistuminen ovat romaanissa vahvempia kuin tuho ja kuolema. Yksi kirjassa kertautuvista henkilöiden eheytymisistä tapahtuu, kun Ämmä parantaa kylän pelätyn ökyisännän.

Useat henkilöt haluavat mitätöidä menneisyyden. Kaupunkiin muuttaneet ovat juuretomia, ja heidän valintansa tuottavat korvikeratkaisuja. Heillä ei ole hedelmällistä yhteyttä elämän kokonaisuuteen — he kelluvat sen pinnalla tuulen heiteltävinä. He voivat olla kovastikin menossa, mutta lähtökohtien vuoksi he eivät saa aikaan mitään myönteistä.

Romaanihenkilöitten elämä kaupungissa on sekoilua ja harhailua. He eivät oikein viihdy ympäristössään eivätkä olemisessaan, mutta he ovat liian voimattomia ja urautuneita ponnistautuakseen muuhun. Paavo yrittää välillä toimia heidän ehdoillaan, mutta se ei sovi hänelle. Ahdistus ajaa hänet mukaan sensitivity training -ryhmään, joka kuvataan kuitenkin ironisesti: terapeutti sekoaa, ja Paavo joutuu ”terapoimaan” häntä tavallisen inhimillisen lämmön tarjoamisella. Ihmiskäsittelyssä ei lopulta tarvita konstailua. Ulkopuolelta tulleen tarkkailijana Paavo tajuaa hoitosysteemin valheelliseksi, ja hän irtautuu siitä, koska hänen on sisäinen pakko. Hän pyrkii eroon kaikesta, mikä sitoo.

Mielenmuutos

Pulkkisella ihmiset ovat taitavia räakkämään itseään ja muita. Koululapset kiusaavat toisiaan, aikuiset piruilevat toisilleen, kotielämä on monesti yhtä piinautumista. Jokaisessa yhteisössä on alistajia ja alistettuja. Hanakasti ja joukkona käydään heikko-

jen ja poikkeavien kimppuun — olkoon poikkeavuus sitten vaikka lahjakkuutta. Tätä tapahtuu maalla yhtä lailla kuin Helsingissä. Ilkeydestä ja kyttäämisestä kielivät monet sananparret. Pahansuopuus kuohuu kuin saasteinen vesi, mutta välillä ihmisissä nousee pintaan myös hillitön viha. Mikään ihmissuhde ei ole siltä varmassa suojassa; vihaa on myös äidistä lapseen.

Viha on romaanihenkilöissä kuin luonnonvoima, jolta he eivät osaa suojautua. Se ei aina ole yhteisön tuomitsemaa, ja se pukeutuu helposti uskonnollisuudeksi ja oikeudentuntoisuudeksi. Rakkauden ja vihan välillä on teoksen vahva jännite. Myös rakkaus kumpuaa ihmisen sisimmästä yhtä lailla yllättäen ja selittämättömänä kuin viha. Erityisesti niissä, jotka ovat toisten julmuuden uhreja, tunteet eivät pääse purkautumaan hallitusti. Osasyynä vaikeuksiin on autoritaativinen ja miehisiä arvoja korostava kasvat. Yhteisöt tarvitsevat alaspainettuja jäseniään: heidän heikkouttaan vasten muut näyttävät vahvoilta.

Romaanin ihmisyyhteisöissä esiintyy monenasteista väkivaltaa. Sitä on yhteiskunnassa ja yksilöissä. Yksilön elämän sisäinen tyydyttävyys johtuu paljolti siitä, millaisissa väleissä hän on omien aggressioittensa kanssa. Kriisit tarjoavat hänelle oivallisen tilaisuuden tuomalla ongelman esille, jolloin toipuminen voi alkaa. Täysin ulkopuoliset vallat eivät kykene parantamaan ihmistä; apu löytyy itsestä.

Materialistit eivät Paavon mielestä ymmärrä ihmisen kokonaisuolemusta. Yhteiskunnallisuus ja tiede eivät ole hänelle kylliksi. Ratkaiseva asia, joka hänen on koettava, on mielenmuutos. Se ei ole kertakaikkinen, mutta se huipentuu muutamassa intensiivisessä elämyksessä. Niissä Paavo avautuu rakastamaan ympäröivää maailmaa, mutta rakkaus ei ole silloin niinkään tunne kuin tajunnantila, joka seuraa hänen näkemistapansa muuttumisesta.

Viha vai rakkaus

Paavon nimi on enteellinen. Se tosin pysyy samana, mutta hän kokee sisäisen metamorfoosin vihan ja ahdituksen orjuuttamasta

Sauluksesta rakastavaksi Paulukseksi. Hän päättää suorittaa opintonsa loppuun ja mahdollisesti palata kotiseudulleen valmistuttuaan papiksi. Paavali-aihelma on teoksessa keskeinen, vaikka tutkimus ei ole juuri pannut sitä merkille.

Paavali mainitaan teoksessa nimeltä eri yhteyksissä. Vähän ennen ratkaisevaa mielenmuutosta Paavo katselee kadulla lehtimainoksia. Iltasanomien mainos, jossa viitataan Leppäsuolla tehtyyn murhaan, tuo Paavon mieleen hänen oman syyllisyytensä. Hän haluaisi tunnustaa sen, mutta ei pysty — hän ei ole tehnyt mitään konkreettista rikkomusta. Seuraavaksi hän huomaa naistenlehden mainoksen sanat: ”Kadun syntejäni joka päivä, sanoo arkipiispa Paavali”. Ortodoksisuus kiinnostaa Paavoja, terapiassa hän mainitsee haluavansa matkustaa Moskovaan, Pekingiin tai Athoksen munkkivaltioon.

Romaanihenkilöt viittaavat Paavalin sanoihin puhuessaan rakkaudesta. Vertauskohan Paavon rakkauselämyksille toimii teoksessa tarina hänen kotiseudullaan asuneista Lahjasta ja Ranssista, joista kerrotaan legendan ja balladin sävyin. He solmivat avioliiton vastoin miehen vanhempien tahtoa, ja juuri heidän kauttaan näytetään elämän vaikeus ja kauneus. Heidän liittonsa päättyy varhain miehen kuolemaan.

Lahjan ja Ranssin häissä viha ja rakkaus risteilivät. Siellä lausutaan tuhoa enteilevä ja tuomiota tihkuva profetia, mutta siellä kuulaa myös Paavalin sanat rakkauden pitkämielisyydestä ja muista sen ominaisuuksista. Myöhemminkin kirjassa pappi liittää Lahjaan ja Ranssiin Paavalin sanat rakkaudesta.

Rakkaus on teoksessa samaa, olkoon sitten ruumiillista tai henkistä. Olennaista siinä on pyhyiden tajuaminen ja tunto kaikessa olevasta kirkkaudesta. Näihin hetkiin yhdistyy kerronnassa valosymboli: kipinät, tähdet, ihmisen silmien loiste, taivaan kirkkaus. Ortodoksisessa näkemyksessä, johon Pulkkinen viittaa, korostetaan kaiken olevan valon läpäisemää. Samoin katsottiin mm. uusplatonismissa, jonka mukaan universumin keskus säteilee valoa, jollaista näkyy ihmisessäkin.

Häyönään Lahja ja Ranssi kokevat pyhi-

tyksen. Samankaltainen valuelämys liittyy heidän esikoisensa elämän alkuvaiheisiin. Muutenkin romaanissa valo liittyy varsinkin syntymään ja kuolemaan. Tällaiset näyn-omaiset tilat ilmentävät teoksessa ihmistä itseään; ne eivät liity instituutioihin. Kirkon ovi pysyy suljettuna, kun Paavo yrittää avata sitä huippuelämyksensä jälkeen.

Paavo kulki puiston halki. Jokainen nainen siellä oli ihana. Heissä oli kaikissa elämisen kruunu. Vastaantulevien silmät hohtivat, yhdellä vahvemmin toisella heikommin, mutta jokaisessa näkyi Jeesus Kristus tekevän salaista väsymätöntä työtä, pyrkivän kohti näkyvää hahmoa.

Kirjan henkilöistä useat mainitsevat puheessaan rakkauden. Ämmän sanat kuuluivat: ”Sitten ne hävijää kirkot, kun on tultu toinen toiselleen ehtoolliseksi.” Paavolle rakkaus löytyy yllättäen silloin, kun hän vaikeuksissa jo luulee kadottaneensa kaiken. Muutos tekee hänessä tilaa entistä suuremmalle halulle toisten auttamiseen. Hän ei näe itseään omien halujensa toteuttajana vaan elämäkokonaisuuden osana. Tämän tien hän löytää kuitenkin vain luopumalla ulkoa ohjautuvasta elämästä. Oman itsen ja toisten ihmisten arvo ja ainutkertaisuus selkiytyvät hänelle.

MURENIA

Älä pyydä liian paljon, tai saat liian vähän,

Olisiko sinusta siihen, että pyydän sinulta kaikkea?

Jos lupaat kaiken, et anna mitään.

Oletko sinä koskaan luvannut mitään?

Sinä lupasit luvan uniin?

Kaikki tiilet, jotka olen muurannut, ovat paikoillaan, mutta sinä katselet noita muita tiiliä.

Etkö sinä tarkoittanutkaan, että minä näkisin näitä unia?

Kyllä, kyllä minä jään uniini. Ne ovat minun ainoa kotiseutuni.

Minulla on kotiseutu aina mukanani niin kuin maanpakolaisella.

Mitä sinä kysyt? Kysytkö sinä, asunko minä aina kotiseudullani?

Jääkö minä tänne, minne vasta tulin ja missä olen aina ollut?

Jos sinä kysyt, voin minä matkustaa poisikin, mutta mitä tekemistä minulla olisi sillä matkalla? Voiko siellä kirjoittaa päiväkirjaa ja pitääkö minun tehdä jotain, mitä sinä haluat?

Teetkö sinä sen, mitä sinä haluat?

Kuka tekee sen, mitä sinä et tee mutta mitä sinä haluat?

Kenelle sinä teet?

Kenelle minä teen, kun minä teen niin kuin sinä haluat?

Kenelle sinä teet, kun sinä sanot tekeväsi minulle?

Haluanko minä sitä, mitä sinä sanot tekeväsi minulle?

Pidätkö sinä siitä, mitä sinä häneltä saat? — En tiedä, ei ole ollut puhetta siitä aiheesta.

Pitääkö hän siitä, mitä sinä sanot?

— Toisinaan pitää, toisinaan ei.

— Kysytkö sinä sitä? — En kun minä näen.

Anja Mäkinen

.Antti-Veikko Perheentupa:

PELKOJA KANNATTAA KUNNIOITTAA

Suurin yhteiskunnallisiin muutoksiin liittyy aina vahvoja tunteita. Pelko on niistä vahvimpia. Sen voittaa vain viha.

Esimerkiksi pelon vaikutuksesta voidaan ottaa vaikkapa tämän hetken tilanne Neuvostoliitossa. Tosin tietomme siitä koostuu erilaisista hajakuvista, joita kukin yhdistelee omalla tavallaan. Myös pääsihteeri Gorbatsšov on myöntänyt, että uudistukset ovat nostattaneet pelkoa. Tällöin pelko tulkitaan niiden reaktioksi, joilla on menetettävää, kun vanhat rakenteet uudistetaan.

Pelko voi kuitenkin levitä paljon laajemmalle kuin tällä tavoin ajatellen saattaisi olettaa. Tunteet eivät toimi rationaalisesti. Yhteiskunnallisina ilmiöinä niillä on pikemminkin epidemian luonne: Ne tarttuvat. Tunteiden leviämistä ei vain kovin paljon tunnetta. Tai paremminkin se on jäänyt liian vähälle huomiolle. Kukaan ei ole kirjoittanut tunteiden epidemiologiaa.

Niiden neuvostoliittolaisten, jotka pelkäävät Gorbatsšov'n nimissä kulkevan uudistuspolitiikan vaarantavan sosialismin saavutukset, ei tarvitse olla etuoikeutettuja. Riittää, että tekeillä on muutos, jonka seurauksia on mahdollon etukäteen arvioida. Juuri tällainen asenne on konservatiivisuutta sanan syvimässä mielessä. Usein sitä kannattaa kunnioittaa viisaana asenteena, vaikka kyseessä olisikin vain tunteen pohjalta nousevaa viisautta. Pelko on sekä yksilön että yhteisöjen elämässä tärkeä varoittava tunne. Pelon voittaminen vaatii aikaa. Pelko on sitkeä neuvotelukumppani. Toivoon este pelko on kuitenkin vain silloin, kun se tekee keskustelun mahdottomaksi.

Meidän ei tarvitse mennä naapurimaahan pohtimaan pelkoa yhteiskunnallisena voimana. Omassa maassamme on siitä esimerkkejä riittävästi. Ensimmäiseksi nousevat mieleen nykyisen hallituksen tehtäväkseen ottamat kaksi mittavaa muutoshanketta, nimittäin työelämän uudistus ja verotuksen uudistus. Ehkä voisi puhua jonkinlaisesta toiveiden ja pelon kamppailusta. Mitä suuremmat toiveet näiden hankkeiden ympärille virittyvät sitä vahvemmas nousee myös pelko. Toivo on alun perin niiden tunne, jotka odottavat muutoksesta yksityistä tai yleistä hyötyä. Pelkääjiä eivät ole vain todennäköiset menettäjät,

vaan yleensä epäluuloiset, konservatiivisuuteen kallistuvat ihmiset.

Kun keskustelu lähtee käyntiin tällaisten tunteiden pohjalta, on todennäköistä että vahvempi tunne voittaa. Tässä tapauksessa se tunne on pelko. Sitä on paljon helpompi levittää, tartuttaa, kuin toiveikkautta.

Hyvä esimerkki pelon riemuvoitosta oli mielestäni verotuksen uudistuskeskustelun alkuvaiheessa esillä ollut kysymys omasta asunnosta saadun hyödyn verottamisesta. Esittämättä tai ainakin kuulematta jäivät tiedot siitä, mitä tällainen muutos todella olisi merkinnyt. Nykyisistä aktiivisista ikäluokista suuri osa kuuluu niihin, jotka ovat saaneet asuntonsa säästetyksi kenties pitkien kielitöiden vuosien jälkeen. Heille syntyi pelko siitä, että heidän todella ansaitsemansa etu otetaan pois. Asiallinen keskustelu lopui lyhyeen.

Tuskin kukaan kiistää sitä, että uudistuksen tärkeimpänä tavoitteena on saattaa verojen jakaantuminen paremmin vastaamaan kansalaisten veronmaksukykyä. Hiljattain tuli julkisuuteen tietoja siitä, miten paljon varallisuuserot ovat Suomessa kasvaneet viime vuosien aikana. Kun toisaalta veron progressia kohtaa yhä kovemmin keski- ja pienituloisiakin palkallaan eläjiä, joidenkin ryhmien on täytynyt päästä suhteellisen helpolla vaurastumaan. Keskeinen elintason määrittäjä on asunnon omistus: Hyvässä asemassa ovat ne, jotka perityn tai vaikkapa säästetyn pääoman turvin voivat asua hyvin ja halvalla. Verotuskeskustelu on todella epärationaalista, jos tällaista seikkaa ei voida ottaa huomioon.

Pelon äärimmäinen muoto on paniikki. Olemme tottuneet yhdistämään tämän tunteen äkillisiin vaaratilanteisiin. Esimerkiksi tulipalojen yhteydessä syntyy helposti paniikkia, kun ihmiset kokevat joutuneensa tulen saartamiksi. Tosiasiassa paniikki näyttää olevan paljon yleisempää, jos siksi määritellään pelon tunteen hallitsema tilanne. Esimerkiksi taloudellisiin vaikeuksiin joutunut ihminen saattaa toimia paniikinomaisessa tilassa pitkäänkin. Hänen toimissaan ei tällöin ole muuta mieltä kuin varmuus lähestyvistä katastrofista. Hän itse asiassa vain edistää tätä lopputulosta, koska ei näe muuta mahdollisuutta.

Voiko ajatella, että yhteiskunnallisia ratkaisuja tehdään paniikissa? Joskus näyttää siltä, että kansalaisten keskuudessa levinnyt pelko tiivistyy päättäjien paniikiksi. Ehkä oman asunnon verottamista koskenut keskustelu päättyy tämänkaltaisiin tunteisiin.

Päättäjillä on oikeus pelkoihinsa kuten jokaisella. Pelon kunnioittaminen on viisautta. Se ei kuitenkaan tarkoita, että pelko saisi sanella ratkaisut.

Kari E. Turunen

yht.lis.

Jyväskylä

Käsite vuoro- vaikutuksena

Käsitteet voivat alkaa elää myös kouluttajan ja koulutettavan välillä aidompaa vuorovaikutuksellista elämää, jolloin käsitteiden tarkoituksena ei ole vangita koulutettavan mieltä edustamaan opetettuja ajatuksia, vaan auttamaan häntä virittämään omia ajatuksiaan saatujen käsitevirikkeiden pohjalta.

Käsitteiden elämä

Käsitteillä on oma elämänsä. Niiden elämän perusta on ihmisen mielessä, ajattelussa, sen olemuksessa, rakenteissa ja lainalaisuuksissa. Onko käsitteillä jokin muukin, ihmismielen ylittävä reaalin olemassaolo, on perinteinen filosofinen kysymys. Käsitteiden syntyminen on ihmismielen reaktio kohdattuun.

Käsitteille on olennaista myös sosiaalinen olemassaolo; ne elävät ihmisten välisinä (kommunikatiivisina) muodosteina. Sellaisina niillä on suuri yhteisöllinen ja yhteiskun-

nallinen merkitys. Ihmisyhteisöt elävät hyvin pitkälle yhteisten käsitteiden varassa; tässä mielessä ne ovat ylikysilöllisiä. Käsitteet jäsensivät niin näköhavaintojen maailmaa (esim. tuoli tai kukka) kuin myös korkealentoisia ideoita (esim. totuus tai tieto).

Miten käsitteitä syntyy ihmisen mieleen, on tieteelle edelleen jokseenkin täysi arvoitus. Samalla tavalla arvoituksellinen kysymys on, miten ne ovat olemassa. Emme kykene vastaamaan kysymykseen, mikä on käsitteiden laadullinen ja energeettinen olemassaolo. Vahvasti tunnemme kuitenkin olevamme yksilöinä sidoksissa niihin käsitteisiin, jotka mieleemme ovat syntyneet ja jatkavat siellä elämäänsä.

Voimme kuitenkin tavoittaa ajattelun eri elementtien olemassaolon yhä selkeämmin pyrkimällä tiedostamaan ajattelun olemusta ja asemaa inhimillisessä sielunelämässä ja toisaalta inhimillisessä eksistenssissä. Näin käsitteet ilmiöinä ja yhteyksissään muihin sielunilmiöihin ja ympäristöön tulevat tutuiksi. Muuta tuskin voimme toivoa. Voimme myös tietää jotain ajattelusta muodostamalla ajatuksia ajattelusta. Silloin tutuus tämän todellisuuden, inhimillisen sisäisen todellisuuden ilmiön kanssa kasvaa. Samalla kasvaa tietoisuutemme ajattelusta, ja muun sielunelämämme suhde (lähinnä minuuden suhde) siihen muuttuu.

Ajattelun tiedostamisen ehdoista

Ajattelun elämän, mielessämme toteutuvan energeettisen liikkeen tiedostaminen on vaikeaa monista inhimillisistä syistä. Koska ajattelu on ehkä tärkein identiteetin muodostaja ihmismielessä, siihen sitoutuu ankaria narsistisia voimia, jolloin etäisyyden saavuttaminen omaan ajatteluun on vaikeaa. Yhteiskunnalliset järjestelmät, niin sosiaaliset kuin henkisetkin, saavat meistä otteen juuri ajattelumme kautta. Ote on yleensä tiedostamaton niin kuin narsististen voimien rakennustyökin persoonallisuudessamme.

Me tietämättämme myymme sielustamme suuria osia järjestelmille ja tulemme niin jat-

keiksi. Tämä riistää meiltä huomaamatta vapautta ja luovuutta; mutta järjestelmien luomasta identiteetistä luopuminen on usein niin raastava tie, etteivät monet halua edes kuvitella sen mahdollisuutta.

Inhimillisistä syistä uskomme itse ajattelevamme ja valitsevamme ajatuksemme, vaikka se on kovin suhteellista. Äärimmäisessä tapauksessa, jonkin järjestelmän aukottomasti sisimpäänsä nielaisseella, oma ajattelu voi olla olematonta. Elämyksellisesti koemme tietenkin ajattelumme omaksi ajatteluksemme.

Järjestelmät (esim. tiede) eivät sinänsä tietenkään ajattele ”väärin”, mutta ne eivät ehkä kuitenkaan kykene ajattelemaan luovasti kuin vain tietyissä raameissa. Tämä johtuu järjestelmän otteesta narsistisiin tarpeisiimme. Olemme saattaneet luoda esimerkiksi uraa jonkin järjestelmän piirissä ja se on edellyttänyt noudattamista. Kaikki inhimilliset järjestelmät ovat aatteellisia tässä mielessä ja me aatteiden kannattajia.

Käsitteet todellisuuden aineksina

Samalla sanalla ilmaisten käsitteen elämä voi olla eri ihmisen mielessä (esim. tieteellisen käsite tutkijan mielessä) jonkin verran erilainen, ikään kuin eri tavoin motivoitu, maailmankatsomuksellisista tai metodologisista syistä. Ytimeltään — substanssina — käsitteiden olemus on lainalainen ja sama kaikkien ihmisten mielessä; erilaisia luonnonlakeja tuskin vallitsee eri ihmisten mielissä (en tarkoita tässä ajattelun loogis-muodollisia ominaisuuksia, vaan ajattelun substantiaalis-energeettistä olemusta). Ajattelun substanssi on lainalainen kuten esimerkiksi ihmisen kehon fysiologiset prosessitkin omalla tavallaan.

Sisällöiltään erilaista ajattelua sen sijaan tietenkin aina on. Ehkei ajattelu koskaan ole kahden ihmisen mielessä samanlaista, vaikka hämmästyttävää on myös, että aivan ilmeisesti juuri käsitteillä on varsin yhteneväinen olemassaolo eri ihmisten mielissä. Tähän perustuu ajattelun kommunikatiivisuus ja sosiaalinen yhteisyys.

Käsitteet osana eksistenssiä

Suhteemme käsitteiden merkitykseen ihmis-mielessä voi olla kuitenkin erilainen; jos yli-päättään haluamme olla tietoisia siitä, mitä käsitteet tekevät mielessämme. Se edellyttää edes jonkinasteista erillisyyttä, ei-samastumista omaan ajatteluunsa. Se voi tosin olla vaativa ja pitkä sisäinen prosessi, siksi ”päälekaatuva”, toistava ja minuutta vangitseva ilmiö ajattelu on; useinhan koemme olevamme yhtä kuin ajatuksemme — vaikka sitä-kään emme aina huomaa.

Tärkeä osa ajattelumme sisällöistä syntyy niistä kulttuuriyhteyksistä, joihin olemme joutuneet. Kosketus ajatuskulttuurin eri ilmentymiin toimii virikkeenä ajattelun energioille, jotka rakentavat enemmän tai vähemmän tietoisesti ja itsenäisesti oman versiona näistä virikkeistä. Oma ajatuskenttäämme kannamme aina mukana elämän uusiin tilanteisiin ja uusien ajatusvirikkeiden kohtaamiseen. Sen avulla tulkitsemme todellisuutta ja ohjaamme toimiamme.

Dualistinen asenne

Tieteellisellä ajanhengellä on taipumus tarkastella ajattelun ja todellisuuden välistä suhdetta varsin dualistisesti. Käsitteet, ajatukset (teoriat) muodostavat oman maailmansa, joka kohdistuu todellisuuteen. Ns. todellisuudella (mielemme ulkopuolelle ajatellulla todellisuudella) ja ajattelulla on tietysti jokin suhde, koska varsinkin luonnontieteissä hallitaan todellisuutta käsitteiden avulla; tiede perustuu käsitteellisen kuvan muodostamiseen todellisuudesta.

Jos ajattelun ja todellisuuden suhdetta ja käsitteiden elämää mielessämme on edes ajateltu, ne ilmeisesti koetaan eri maailmoiksi, tai sitten — varsinkin silloin kun kysymys ei ole noussut lainkaan ongelmaksi — niiden välille ajatellaan itsestäänselvä yhteys. Jokin vuorovaikutus ajattelun ja todellisuuden välillä on tietysti luonnostaan, myös tutkijan metodisina tai maailmankatsomuksellisinä asenteina. Yleensä ne omaksutaan sosiaalisina paineina vallitsevasta ajatuskulttuurista.

Ideologisista (tieteellisistä, maailmankat-

somuksellisista) syistä ajattelun käyttöön kohdistuu paineita, vaikka itse ajattelu todellisuuden erikoisena ilmiönä jäisikin huomiotta tai lähes täydelliseksi arvoitukseksi. Voimme yrittää tunnistaa, millaista ajattelun elämä on niissä ideologisissa paineissa, joita meihin kohdistuu. Voisiko ajatella, että ajattelun tulisi saada erilainen asema ihmisen mielessä ja varsinkin suhteessaan muuhun todellisuuteen?

Dualismin paine aiheuttaa sen, että käsitteiden käytössä on nominalistista sävyä kuin ne olisivat ulkoapäin asetettuja, konventionaalisia nimilappuja suhteessa todellisuuteen. Täydellistä mielivaltaa käsitteiden asettamisessa ei voine koskaan olla mutta asia voidaan — ehkä usein tiedottomasti — kokea näin. Tosiasiassahan käsitteet muodostuvat ihmisen mieleen, pikemminkin kuin etänä sinne suoranaisesti asetetaan — näitä prosesseja emme tosin juuri kykene kohtaamaan ja tiedostamaan. Dualistisissa paineissa käsitteet ovat kuitenkin hengeltään todellisuutta teknisesti manipuloivia. Tämä luo jonkinasteisen kuilun ihmisen mielen ja kohdatun ympäristön välille.

Käsitteiden vuorovaikutuksellinen luonne

Käsitteiden elämä ihmisen mielessä voisi olla toinenkin. Ne voisivat laskeutua kohtavampaan asemaan ihmisen minuuden ja kohdatun todellisuuden välille. Tämä voi tuntua jotenkin mystiseltä, mutta tosiasiasahan koko ajattelun ilmiö on aina salaperäinen, harjoitettiinpa sitä miten tahansa. Ajattelun todellisuutta jäsentävä ja tavoittava luonne on dualistisena ja tuntemattomaksi jäävänäkin ”mystinen”.

Dualistiseen asenteeseen liittyy luontevasti myös se pedagoginen asenne, että käsitteitä ja teorioita opetetaan ulkoapäin omaksuttavaksi, jonkinlaisena oikeana tietona asioista; vuorovaikutuksellisuus toteutuu kapeasti ja usein arvovalta-asetelmasta käsin. Käsitteet voivat kuitenkin alkaa elää myös kouluttajan ja koulutettavan välillä aidompaa vuorovaikutuksellista elämää, jolloin käsitteiden tarkoituksena ei ole vangita koulutet-

tavan mieltä edustamaan opetettuja ajatuksia, vaan auttamaan häntä virittämään omia ajatuksiaan saatujen käsitevirikkeiden pohjalta.

Vuorovaikutukselliset käsitteet säilyttävät vastaanottajan persoonallisuuden vapaampana ja koskemattomampana, loukkaamattomampana ja ikään kuin omaehtoisemman kehityksen piirissä. Vaikka tämäkin on suhteellista — koulutettava ehkä omaksuu kouluttajan käsitteitä — niin silti muutos käsitteiden elämässä voi olla olennainen ja ne voivat toimia pikemminkin koulutettavan persoonallisuuden rakentumisen virikkeinä kuin vain ulkokohtaisena mielen täytteenä. Tosin ihmismielen rajoittuneisuuden ja omaksumisen vähittäisyyden näkökulmasta on luonnollista oppia monia asioita aluksi jonkin verran ulkokohtaisesti.

Uusi tiede

Jos käsitteiden asema inhimillisen tietoisuuden osana muuttuu, se merkitsee olennaisesti toisenlaisen tieteen luomista. Aluksi tämä uusi käsitteellinen asenne tuntuisi sopivan lähinnä ihmisen ymmärtämiseen ja ihmisen tunnistamisen koulutukseen, ns. prosessuaaliseen koulutukseen. Mutta saattaa olla, että se sopisi myös luonnon ymmärtämiseen, vaikka se tuntuu vielä nykyisen ajatuskulttuurin vallitessa aika mahdottomalta. Tällöin ihminen ikään kuin seurustelisi toisella tavalla luonnon kanssa ja tiede välittäisi elävämpää suhdetta luontoon. Kysymys ei ole mistään tunteilusta, vaan uudesta tieteellisestä suhteesta kohdattuun.

Käsitteiden elämä vuorovaikutusta ylläpitävinä ja luovina yksikköinä synnyttää aivan uuden ajatuskulttuurin ja näin uudenlaisen yhteisöllisyyden. Se synnyttää myös uusia koulutusasenteita. Tällöin on olennaista koulutettavien persoonallinen kehitys ennen kaikkea omassa itsessään mutta myös esimerkiksi työssä. Kehitystä voi tapahtua ja pitää tapahtua kaikilla persoonallisuuden alueilla, mutta ihmisen kokemuksen ja orientoitumisen kannalta on olennaista myös käsitteiden persoonallisuutta avaava ja jäsentävä vaikutus.

Sirkka Sutinen
tutkija
Metsäntutkimuslaitos
Vantaa

Metsämme voivat huonosti — mistä on kysymys?

Kriittisessä korkeakoulussa
28.3. esitetty puheenvuoro

Metsäntutkimuksella on niin Suomessa kuin muuallakin varsin pitkä historia takanaan, kun puhutaan ns. puhtaan luonnon metsistä. Myös ilma-
taan saastuneen metsäluonnon tutkimuksesta on tietoa jo viime vuosisadalta lähtien. Artikkelissa käsitellään Ruotsissa, Göteborgin yliopistossa vuonna 1985 aloitettua perustutkimusta, jossa selvitetään mm. otsonin vaikutuksia puihin. Lisäksi otetaan esille muutamia tutkimuskohteita maastosta Suomessa.

Luontaisten puita ja metsiä vaurioittavien tekijöiden lisäksi, kuten esim. talven pakkaset tai kesäinen kuivuus, meillä on nykyisin koko ajan sekä laadullisesti että määrällisesti lisääntyvä joukko erilaisia ilman epäpuhtauksia. Siitä, johtuvatko metsävauriot ns. luontaisista tekijöistä vai ilmansaasteista (sekä niistä johtuvista toissijaisista tekijöistä) kiistellään kussakin maassa vuorollaan, sitä mukaa kun metsät alkavat oireilla entistä voimakkaammin. Suomessa näyttää tilanne nyt olevan tässä vaiheessa.

Jotta puiden ja metsien vaurioitumisen syitä voitaisiin jäljittää, tarvitaan taustatiedoksi perustutkimusta. Perustutkimus ja siitä saatava tietous on se kulmakivi, johon vaurion aiheuttajan tunnistamisessa nojaututaan. Perustutkimusvaiheessa vaurioita aiheuttavia tekijöitä ja vaurion kohteita tutkitaan mahdollisimman monin tieteellisin menetelmin, jotta voitaisiin ymmärtää, mihin vaurio perustuu, miten se selittyy. Tällöin myös etsitään sopivimpia menetelmiä työhön, jota tehdään maastossa, kun jo tapahtuneiden vaurioiden syy-seuraussuhteita selvitetään.

Perustutkimus/Göteborg

Göteborgissa suoritettavien tutkimusten tarkoituksena on selvittää mm, missä pitoisuuksissa ja millä aikavälillä otsonin haittavaikutukset havupuissa ovat havaittavissa. Tarkoituksena on myös tuottaa tieteellistä informaatiota siitä, millaisia ohjearvoja meillä pohjoisissa olosuhteissa olisi mm. otsonille saatava, jotta suuremmilta puustovaurioilta välttyttäisiin. Tutkimuksissa käytetyt otsonipitoisuudet vastaavat todellisia otsonipitoisuuksia Skandinaviassa (kuukausikeskiarvoina $40-100\mu\text{g}/\text{m}^3\text{O}_3$).

Tutkimusmentelmiin kuuluvat mm. fotosynteesin tehokkuuden mittaaminen, ilmarakojen toiminnan tutkiminen, ravinteiden huuhtoutuminen ja ravinnepitoisuudet neulasissa ja maassa. Kasvua sekä ulkoisten oireiden ilmaantumista seurataan myös. Näiden fysiologisten menetelmien lisäksi tutkitaan kaasutettua aineistoa biokemiallisin sekä mikroskooppisin menetelmin.

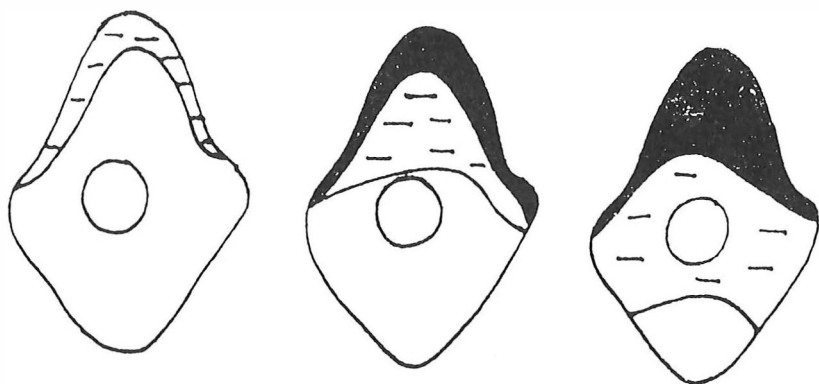
Tähän tullessa tutkimus on tuottanut mm. seuraavanlaista satoa:

Fotosynteesi eli energian tuotto on alentunut valtavasti. Fysiologisin mittauksin oli todettavissa kesällä 1987, että ympäristön ilmaa (noin $55 \mu\text{g}/\text{m}^3$ otsonia) saaneilla kuusilla fotosynteesin tehokkuus oli 37 % vähäisempää ja lisättyä otsonia (noin $86 \mu\text{g}/\text{m}^3$) saaneilla puilla 61 % vähäisempää kuin raitista ilmaa saaneilla puilla. Sama tulos saatiin myös mikroskooppisin tutkimuksin. Tärkkelysjyväsia, siis yhteyttämisen lopputuotetta oli 46 % vähemmän ympäristön ilmaa saaneilla kuusilla ja 62 % vähemmän lisättyä otsonia saaneilla kuusilla verrattuna suodatettua ilmaa saaneisiin kuusiin. Tutkittuja neulasia oli kaasutettu kolmena perättäisenä kesänä. Muistutettakoon tässä vaiheessa, että puiden koko elämä on riippuvainen fotosynteesistä, mikä taas on riippuvainen viherhiukkasten, fotosynteesin tapahtumapaikan, kunnosta.

Rakennepuolella, siis mikroskooppisin menetelmin, on tullut esille useita asioita, mm. vauriotyyppi, vaurion eteneminen solukkotasolla ja ajassa.

Vauriotyyppi, joka on erittäin tyypillinen otsonikaasutetuissa neulasissa, on viherhiukkasten kutistuminen. Pahimmillaan viherhiukkaset, siis neulasten energiaa tuottavat yksiköt, ovat vain puolet normaalista koostaan. Samanaikaisesti kutistumisen kanssa hiukkasen perusmassa tummenee ja rakeistuu. Myöhemmässä vaurion vaiheessa myös muut soluelimet alkavat tuhoutua tiettyssä järjestyksessä. Samanlaiset vaurio-oireet on todettu paitsi tässä ruotsalaisessa otsonikaasutuksessa, myös otsonikaasutuksissa, jotka suoritetaan Länsi-Saksassa ja Sveitsissä. Kussakin mainitussa kokeessa on käytetty useita eri pitoisuuksia ja aikoja sekä myös useita taimia per käsittely. Samaiset oireet on todettu myös leveälehtisillä otsonikaasutetuilla kasveilla mm. pavulla.

Muut ympäristön stressitekijät aiheuttavat aivan erilaisen solukko-oireiden kuin otsini. Sen lisäksi nämä muutkin oireet ovat toisistaan poikkeavia. Taulukkoon 1 on koottu muutamia havupuiden neulasen rakenteeseen vaikuttavia tekijöitä sekä näiden tekijöiden aiheuttamia muutoksia.

Kuva 1. Soluvaurion (viherhiukkasten kutistuminen ym. siihen liittyvät oireet) asteittainen eteneminen solukkotasolla otsonille altistetuissa kuusen neulasissa.

■ = vakavimman vaurion alue
 □ = lievemmän vaurion alue
 □ = lievimmän vaurion/terveimpien solujen alue.

	normaali rakenne	norm. vuodenaikaisvaiht.	ikäntyminen	pakkanen	ravinnehäiriöt	maaperän kuivuus*	norm.talvinen kell.* soilla; mänty	kenttätutk. Suomessa — >1984 (SO ₂ , NO _x , F—)	kenttätutk. Saksa —84/85 (SO ₂ , NO _x , O ₃)	O ₃	O ₃ + SO ₂	Jokioisen puut 1986—>*	Rovaniemen seutu 1987—>*
Muutos:													
Viherhiukkaset:													
koko pienenee	—	—	—	—	—	—	—	—	+	+	+	+	+
litysty	—	—	+	—	—	—	+	—	+	+	+	+	+
pyöristyy	—	—	—	—	—	+	—	+	+	—	—	—	—
ameebamainen	—	—	—	—	—	—	—	—	+	—	+	—	+ / —
ulkokalvo	—	—	—	—	—	—	—	+	+	+	+	+	+
hajoaa	—	—	—	—	—	—	—	+	+	+	+	+	+
stroma tummuu	—	—	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	+
stroma rakeistuu	—	—	—	—	—	—	—	—	+	+	+	+	+
stroma hajoaa	—	—	—	—	—	—	—	+	+	+	+	+	+
stroma vesik.	—	—	—	—	—	+	—	—	+	+	+	+	+
tylakoidit vähenee	—	—	—	—	—	—	+	+	+	—	+	+ / —	+
tylakoidit turpoaa	—	—	—	+	+	+	—	+	+	—	—	—	—
tylakoidit kihartuu	—	—	—	+	—	—	—	+	—	—	—	—	—
plastoglobulien	—	—	—	—	—	—	—	+	+	—	+	+	+
muoto muuttuu	—	—	—	—	—	—	—	+	+	—	+	+	+
tärkkelys väh.						+		+	+	+	+	+	
Sytoplasma:													
hajoaa	—	—	—	+	+ / —	—	—	+	+	+	+	+	+
plasmalemma	—	—	—	+	+ / —	—	—	—	—	—	—	—	—
irtoaa													

* = uutta, vielä julkaisematonta aineistoa

Taulukko 1. Eri tekijöiden aiheuttamia muutoksia havupuiden neulasten solurakenteessa; viherhiukkaset ja sytoplasma.

Otsonivaurion eteneminen solukkotasolla alkaa neulasten taivaanpuoleiselta osalta edeten asteittain kohti maanpuoleista osaa (Kuva 1). Tällaista vaurion etenemistapaa ei ole tavattu esim. Suomessa ennen vuotta 1984 kerätystä aineistosta, johon kuului mm. rikkiä päästävien tehtaiden lähimetsiä, Rovaniemen metsäntutkimusaseman N-lannoituskoalueiden pakkasvaurioituneita puita tai

muita metsäntutkimuslaitoksen lannoituskoalueita. Maaperän kuivuus puolestaan aiheuttaa paitsi erilaisen muutoksen kulun solukkotasolla myös aivan erityyppisen solumuutoksen kuin mitä otsoni aiheuttaa. Lisäksi kuivuuden aiheuttama muutos palautuu normaaliksi, kun puille annetaan vettä.

Rakennetutkimus toi korostetusti esille saasteiden yhteisvaikutuksen ja aikakysy-

myksen, mikä yleensä jää monissa kokeissa koeajan lyhyiden vuoksi saavuttamattomiin. Aika saattaa usein unohtua myös saasteista puhuttaessa. Lisättyä otsonia saaneilla kuusilla vaurio oli mikroskooppisesti havaittavissa jo syksyllä 1985 eli ensimmäisen kaasutuskokouksen jälkeen. Ympäristön ilmaa saaneilla kuusilla samaiset oireet olivat selvästi havaittavissa kesällä 1986 ja sen jälkeen. Kyseisiä muutoksia ei koko tutkimuskautena ollut havaittavissa suodatettua ilmaa saaneiden kuusten neulasissa (Kuva 2). Viherhiukkasten

ten koko oli pienempi ympäristön ilmaa sekä lisättyä otsonia saaneissa kuusen neulasissa jo ensimmäisen kaasutuskokouksen jälkeen verrattuna suodatettua ilmaa saaneiden kuusten neulasiin. Seuraavien kahden kaasutuskokouksen aikana viherhiukkasten koko edelleen jatkuvasti pieneni (Kuva 3).

Ensimmäiset lievät silminhavaittavat oireet otsonikaasutetuissa neulasissa olivat havaittavissa vasta kesällä 1987, siis huomattavasti myöhemmin kuin ensimmäiset mikroskooppiset oireet, jotka havaittiin ensimmäisen kerran jo marraskuussa 1985 vuoden 1985 neulasissa, joita oli kaasutettu yksi kasvukausi (katso kuva 2). Toisin sanoen, mikroskooppiset menetelmät paljastavat vaurion huomattavasti aikaisemmin kuin ne tulevat silmin nähtäviksi.

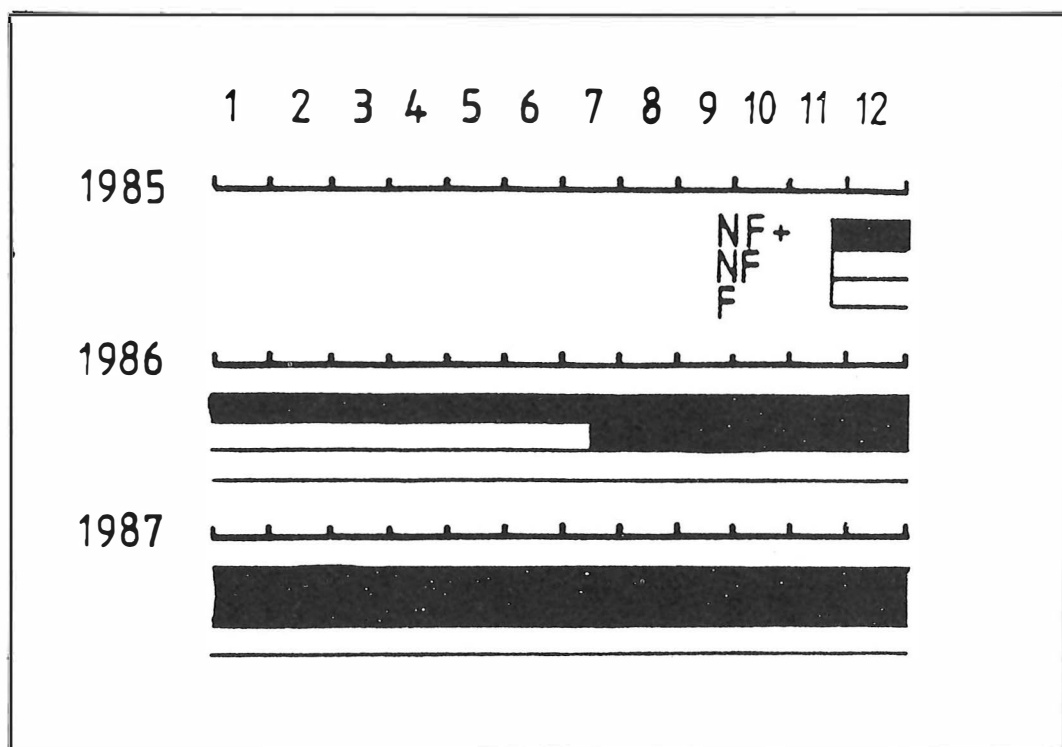
Kaasutuskokeissa, joissa tutkittiin otsonin ja rikkidioksidin yhteisvaikutuksia, oli todettavissa, että ne ovat todella vakavia. Pieni määrä otsonia ($150\mu\text{g}/\text{m}^3\text{3t}/\text{vrk}$) yhdistettynä pieneen rikkidioksidipitoisuuteen ($30\mu\text{g}/\text{m}^3$ jatkuvasti) kutistaa viherhiukkaset niin pieniksi, ettei niitä enää erota valo-

Kuva 2. Viherhiukkasten pieneneminen ja siihen liittyvien muiden oireiden esiintyminen Göteborgin kaasutuskokeissa otsonille altistetuissa kuusten vuonna 1985 syntyneissä neulasissa = tummennettu alue. Vaaleat alueet = normaali rakenne.

NF+ = lisättyä otsonia (noin $86\mu\text{g}/\text{m}^3 \text{O}_3$) saaneet neulas

NF = ympäristön ilmaa (noin $55\mu\text{g}/\text{m}^3 \text{O}_3$) saaneet neulas

F = suodatettua ilmaa (alle $15\mu\text{g}/\text{m}^3 \text{O}_3$) saaneet neulas

Pohdittaessa Jokioisen ja Rovaniemen seudun puiden vaurioitumisen syytä voidaan moni ns. luontainen stressitekijä eliminoida vaurion ensisijaisena aiheuttajana (Katso myös taulukko 1). Seuraavassa muutamia tärkeimpiä:

1.1 Talvipakkasten aiheuttamat neulasvauriot eivät voi olla ensisijainen syy, koska 1a) samaiset soluvauriot, jotka ovat havaittavissa talvella, olivat havaittavissa jo syksyllä sekä myös kesällä ko. kesänä syntyneissä neulasissa. 1b) Rovaniemeltä v. 1982 tutkitut, pakkasvaurioista kärsineiden kuusien ja mäntyjen neulasvauriot olivat täysin erilaisia kuin nyttemmin Jokioisten tai Rovaniemen seudulta kerättyjen neulasten vauriot (Taulukko 1).

1.2 Talvipakkasten aiheuttamat juuristovauriot, joita on esitetty syyksi vuonna 1986/1987 voimistuneelle Lapin metsien vaurioitumiselle, eivät myöskään voi olla vaurioiden ensisijaisina syinä. Talvella 1986/1987 mitatut maan lämpötilat Lapin mittausasemilla eivät poikenneet oleellisesti esim. muista 80-luvun talvista. Yleisesti voidaan sanoa, että alimmat maan lämpötilat talvisin ovat noin -11 asteen luokkaa. Lapin puustovaurioiden aiheuttajaksi sanottua, jopa -40 asteen maan lämpötilaa, ei Lapissa ole mitattu. Alimmat kirjallisuudessa mainitut maan lämpötilat, -30°C on mitattu vain arktisilla alueilla, jolloin ilman lämpötila on ollut jopa -50°C .

Lapin puustotuhojen syyksi on myös mainittu, että havupuiden juuret eivät kestä kuin korkeintaan -15 astetta, joten ne tuhoutuvat, kun maan lämpö laski esitetyn väitteen mukaan jopa -40 asteeseen. Kirjallisuudessa kuitenkin mainitaan useissa eri lähteissä, että havupuiden juuret kestävät pakkasta yli -20°C . Alin mainittu lämpötila, jota pohjoisiin oloihin sopeutuneet juuret kestävät on -35°C .

Sekä tässä esiintulleiden että lukuisten muiden perustutkimusten perusteella voidaan oikeutetusti väittää, että nykyisenä saasteiden aikakautena eivät tieteelliseksi dokumentiksi puustovaurioille riitä vain lämpömittarin osoittamat kovat pakkaset. Pakkanen kyllä vaikuttaa puihin, mutta nykyi-

sin yhä lisääntyvässä määrin pikemminkin toissijaisena tekijänä eli se yksinkertaisesti viimeistelee sen tapahtumaketjun, jonka ihminen ilmansaasteilla on käynnistänyt. Kesäisten kaasutusten jälkeinen heikentynyt talvensietokyky on todettu myös kokeellisesti.

2. Kesäinen kuivuus on myös usein mainittu syyksi nykyisin yhä eneneviin metsätuhoihin. Kuitenkin on epätodennäköistä, että täysikasvuinen havupuu suuremmin kärsisi edes koko kesän kestävästä kuivuudesta, puhumattakaan, että se yhtäkkiä kuolisi kuivuuteen. Lisäksi Göteborgin tutkimuksissa on todettu, että alkukesän (2 kk) kestänyt koko ajan lisääntyvä veden puute maassa, ei aiheuttanut mitään näkyvää oireilua puissa. Solutasolla muutokset olivat aivan erilaisia kuin esim. ilmansaasteiden aiheuttamat muutokset. Lisäksi kuivuuden aiheuttamat muutokset olivat palautuvia, mitä ei esim. Jokioisen puissa ollut havaittavissa vuoden 1986 aikana.

3. Ravinnehäiriöt: Tähänastiset metsäntutkimuslaitoksen lannoituskoealoilta suoritettut neulastutkimukset ovat osoittaneet ravinnehäiriöiden aiheuttavan aivan erilaisen vauriotyyppin kuin Jokioisen ja Rovaniemen neulasnäytteet.

4. Sieni- ja tuhohyönteistuhot: Kummallakaan tutkimusalueella ei tavattu neulasen rakenteessa viitteitä ko. tekijöihin. Yleensäkin bioottista taudinaiheuttajaryhmää ei pidetä nykyisten kaltaisten laaja-alaisten metsävaurioiden ensisijaisena aiheuttajana. Sen sijaan yleisesti tunnettua/tunnustettua on, että biottiset taudinaiheuttajat iskeytyvät herkemmin jo heikentyneisiin — esim. ilmansaasteiden heikentämiin puihin kuin terveisiin.

Verrattaessa Jokioisen ja Rovaniemen seudun puiden neulasten vaurio-oireita aiemmin ja nyttemmin havaittuihin ilmansaasteiden aiheuttamiin vaurioihin on löydettävissä sekä eroavuuksia että yhtäläisyyksiä. Ennen vuotta 1984 Suomessa kerätystä aineistosta (esim. Oulu, Siilinjärvi, Kuopio, Valkeakoski ja Tammisaari) ei ole havaittu nyt esiin tullutta oireistoa. Ensimmäisen kerran nyt Jokioisissa ja Rovaniemen seudulla tavattu soluoireisto on kuvattu saksalaisista kuusen neulasista Taunus-vuoristosta ja useilta alu-

eilta Baijerista vuosina 1984/1985. Vuodesta 1986 samaisia oireita on tavattu kaikissa tähän asti suoritetuissa otsonikaasutuskokeissa. Göteborgin kaasutuskokeissa vaurioireiston etenemistä on voitu seurata kolmen vuoden ajan samoista koepuista. Vuodesta 1986 samaisia oireita on tavattu myös eteläisen Ruotsin tutkituista puista.

Yksi yhteinen nimittäjä näillä kaikilla alueilla on ilmassa esiintyvä otsoni, jonka on kokeellisesti todettu aiheuttavan nimenomaan viherhiukkasten kutistumista. Kaikilla alueilla, joilla mittauksia on suoritettu, otsonin kuukausikeskiarvot kasvukautena ovat luokkaa 40–100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ilmaa eli pitoisuuksia, joissa kokeellisesti on voitu osoittaa haitallisia rakenne- ja toimintamuutoksia. Suomen Lapissa otsonimittauksia ei ole vielä suoritettu. Kuitenkin viimeisimmät ruotsalaiset mittaukset ovat osoittaneet, että otsonipitoisuudet ovat hämmästyttävän samansuuruisia Ruotsin eteläisimmässä ja pohjoisimmassa mittauspisteessä. Eroja esiintyy lähinnä huippupitoisuuksien esiintymisissä, jotka ovat sitä suurempia ja yleisempiä mitä etelämpänä mittauspiste sijaitsee.

Otsonin lisäksi kullakin alueella on muita vaurioitumiseen vaikuttavia, useimmiten vaurioitumista lisääviä tekijöitä, jotka antavat vauriokuvaan oman lisäpiirteensä. Esimerkin ja otsonin yhteisvaikutuksesta viherhiukkaset pienenevät voimakkaasti ja niiden muoto muuttuu usein omituiseksi, mikä oli nähtävissä keinollisissa kaasutuksissa ja maastossa mm. Saksassa ja Rovaniemen seudulla. Ilmansaasteiden lisäksi muita vaikuttavia tekijöitä ovat mm. pakkas, joka kuten edellä mainittiin, voi vakavasti vaurioittaa kokonaisia metsiköitä, joissa ilmansaasteet ovat vuosien kuluessa heikentäneet puiden pakkasen sietokykyä. Samalla tavalla saasteiden heikentämät puut ovat herkempiä vaurioitumaan myös muiden ns. luontaisten stressitekijöiden esiintyessä voimakkaina. Toisin sanoen, kun puhutaan ilmansaasteiden vaurioittamista puista, suurin osa tutkijoista näin sanoessaan sisällyttää sanomaansa sen, että puun lopullinen kuolema voi olla seurausta esim. juuri erittäin kovista talvista. Ilmansaasteet ovat siis perimmäinen, ensisijainen syy vaurioon, jonka ilmaantu-

miseen tai vaurion nopeuteen voivat lopullisesti vaikuttaa toissijaiset tekijät kuten esim. äärevät ilmasto-olot.

Mitä tehtävissä?

Pakkasia, kesäisiä kuivakausia tai esim. kaar-nakuoriaisten hyökkäyksiä lieenee mahdotonta poistaa luonnosta. Toisaalta näiden lähinnä toissijaisien tekijöiden poistaminen, vaikka se kävisikin päinsä, ei hyvin suurella todennäköisyydellä pelasta metsiämme vaurioitumisilta. Niin kauan kuin ilmansaasteiden kasvivaikutuksia on tutkittu, ei ole voitu todeta, että yksikään ilmansaaste olisi esim. puille hyödyllinen — pitkällä aikavälillä. Mitä kehittyneempiä tutkimusmenetelmiä on otettu käyttöön, sitä enemmän on saatu tuloksia, jotka osoittavat, että ilmansaasteet vaurioittavat puita kuten muitakin kasveja. Lisäksi on todettu, että paljon pienemmät saastepitoisuudet kuin aiemmin luultiin, ovat todella vaarallisia, kun ne esiintyvät pitkiä ajanjaksoja ja usein vielä useamman saasteen seoksina. Tällainen tilanne on luonnossa tavallisin. Edellä todettuun ja mm. siihen havaintoon perustuen, että samanlaisia, ilmansaasteille tyypillisiä neulassolukko-oireita on löydettävissä Saksan Baijerista Suomen Lappiin, voidaan todeta, että ilman saastuttaminen on lopetettava mahdollisimman pikaisesti, jos haluamme säilyttää metsämme.

Esimerkkejä käytetystä kirjallisuudesta:

Grennfelt, P., J. Saltbones and J. Schjoldager. 1987: Oxidant data collection in OECD-Europe 1985–87 (Oxidate). NILU OR: 22/87. ISBN: 82-7247-805-6. pp. 109.

Sakai, A. and W. Larcher. 1987: Frost survival of plants. Responses and adaptation to freezing stress. In: Ecological studies 62. Springer-Verlag. pp. 321.

Treshow, M. 1984: Air pollution and plant life. John Wiley & Sons. pp. 486.

AIRISTON ULAPALTA

MERENNEITO

Lyhyellä matkalla Airiston ulapalla koh-
ti Seilin saarta saattaa hyvällä onnella
kohdata tummanvihreäsilmäisen meren-
neidon. Tällä kertaa kaunis merenneito
asetti levän (kukka Ahdin valtakunnas-
sa) erään komean herrasmiehen korvan-
taakse. Hän kertoi myös asuneensa saa-
ristossa jo ennen ihmisiä.

KÄRSIMYKSEN EVANKELIUMI

Nähtävyytenä Seilin saari on kaunis
päältä mutta synkkä sisältä. Kirkonvie-
reiseen rantahiekkaan on haudattuna yli
600 lepraa sairastanutta. Spitaalisten jär-
kyttävät kärsimykset huokuivat yhä kirk-
kosalin takaosasta, jossa heillä oli aikoi-
naan ollut oma osastonsa. Helpompi ei
ole ollut saarelle myöhemmin rahdattu-
jen mielisairaidenkaan osa. Heitä teljet-
tiin kiviseen ja paksuseinäiseen raken-
nukseen, joka nykyisin toimii Saaristo-
meren tutkimusasemana. Kärsimys tih-
kui seinistä varsinkin yläkerran entiste-
tyissä kopeissa. Se huimasi. Siitä kaik-
esta oli vaikea irrottautua kuin ahdistavas-
ta unesta.

SEMINAARI

Turun saariston läpi on eurooppalainen
kulttuuri aikoinaan suodattunut Suo-
meen. Kehityksen lisäksi tuon kehityk-
sen varjo on yhä selvemmin tullut näky-
väksi. Oli siis syytä miettiä, miten eu-
rooppalainen kulttuuri voisi uudelleen-
syntyä ilman varjoaan: hyljekuolemia,
metsäkuolemia jne.

Seminaarin avauksessa professori
Erkki Lähde totesi, että kovan tekniikan
ja kemian vankeina olemme Euroopas-
sa ja yleensä länsimaissa kehittäneet ny-

kyaikaisen teollisen kulttuurin, jota kaik-
ki muut kansat muualla maailmassa yrit-
tävät epätoivoisesti jäljitellä ja tavoitella.
Sen seurauksena koko maapallo on ajau-
tunut pahenevien ekokatastrofien kier-
teeseen. Ulospääsyä tästä kierteestä ny-
kyisen tekniikan ja luonnontieteen kei-
noin ei ole edes näköpiirissä.

Sosiaaliantropologian apulaisprofes-
sori Matti Sarmela maalaili kuvaa kult-
tuuristamme väkevin sanankääntein.
Sarmelan mukaan postlokaali ihminen,
homo narcissus, on sosialistisen ja kapi-
talistisen ideologian, koko länsimaisen
sivistyksen historiallinen perillinen ja
alati tyytymätön kehitysihminen, jonka
tarpeilla ei ole rajoja. Hänessä yhdisty-
vät "mevaadimme -työläinen", kaunai-
nen intellektuelli ja kaiken haltuunotta-
va meritokraatti. Informaatio- ja viihtymi-
syhteiskunta tulee olemaan täynnä tur-
hautuneita narsisteja, jotka taistelevat
tehdäkseen itsensä kulttuurisesti merki-
tyksellisiksi. Organisaatiot ja koneistot
ovat narsisteille vain esiintymispaikka,
"näyttöpaikka", jossa he voivat manifes-
toida minuuttaan. B-ihmisillä ei siis ole
enää muuta päämäärää kuin täydellinen
nautinto, elämysten loputon varioiminen.

Kullakin kulttuurilla on oma elinaikan-
sa — pitkä tai lyhyt, sillä ei ole merkitys-
tä vaan sillä, millaisia hedelmiä se on
tuottanut elinaikanaan. Näin laajasta
perspektiivistä tarkasteli kirjailija Tapio
Kaitaharju kulttuureja, etsiessään uudel-
le kulttuurille voimavaroja. Pysähtymi-
seen ja tilanteen arvioimiseen velvoitta-
vat ennen kaikkea olemassaoloamme
uhkaavat tekijät. Erityisen vaikeaa on nii-
den olemassaolon tunnustaminen siksi,
että silloin jouduttaisiin puuttumaan en-
nen kokemattomalla ankaruudella eu-

rooppalaisten ja koko ihmiskunnan aineelliseen hyvinvointiin, ja muuttamaan myös elämisen malleja aivan toisiksi. Tehdäänkö muutokset vapaaehtoisesti nyt tai vähän myöhemmin, vai jonain hetkenä pakkotilanteessa, on yhteisen eurooppalaisen kulttuurimme tärkein päätöstä odottava kysymys.

Lauantai-iltana seminaarin osanottajat kokoontuivat Paraisten vanhaan kirkkoon kuuntelemaan pariisilaisen professorin Igor Reznikoffin laulua. Laulaja taivoitti vanhalla gregoriaanisella laulullaan kirkon soinnin. Käsiensä liikkeillä yksinkertaisia latinankielisiä lauseita tehostaen hän ikäänkuin tahtoi laulullaan temmata kuulijansa mukaan sielunmatkalle kohti jumalallisia sfäärejä. Hyvin erikoista ja kaunista: juuri näin pitäisi kirkossa laulaa.

Sven Krohnin näkö ja fyysinen olemus alkavat olla vanhuuteen kuuluvalla tavalla heikentyneet, mutta hengen voima on entinen. Sven Krohn tarkasteli esityksessään kristinuskon salaista pohjavirtaa, joka esiintyy erityisesti gnostilaisessa kristillisyydessä ja johon liittyviä löytöjä on erityisesti tehty ns. Qumranin löytöjen yhteydessä. Seminaarissa kierteli huhu, jonka mukaan joulumarkkinoille olisi odotettavissa Sven Krohnin gnostilaista kristillisyyttä käsittelevä teos Ydinihminen.

Vaativamman tuntuinen insinööri Matti Hyryläinen esitteli käsityksensä yhteiskunnallisten järjestelmien kehityksestä. Niistä on voinut lukea kahdesta edellisestä Katsauksesta (2/88 ja 3/88), joten tässä ei sen enempää.

Yleisö piti kovasti Erkki Pirtolan dia-kuvista maalaustaiteen historiasta. Erityisesti se viehättyi hänen värikkääseen tulkintaansa maalaustaiteen historiasta ihmisen tietoisuuden kehityshistorian kuvana.

Mutta mitä jäi käteen? Pääsivätkö henkiset järjestöt ja niiden jäsenet ylemmäs niiltä sijoiltaan, joille eräät ovat kaivautuneet puolustamaan oppi-isiensä käsityksiä viimeiseen mieheen saakka. Kuinka tietää, vaikka jotkut olisivat havainneet olennaisen: tärkeintä ei ole oppia ja opiskella, toistaa oppia ja pysyttäytyä siinä. Tärkeintä on kehittää omaa kokemusta ja rikastaa sitä nykyajan antamin edellytyksin. Niinhän tekivät gurumme-

kin omana aikanaan omassa elämässään. He eivät toistaneet kenenkään oppeja, he kehittivät omat oppinsa ja sama velvollisuus on meillä. Jos uudet oppimme käyvät yksin muiden oppien kanssa sitä parempi, paratiisi on lähellä. Eeva Partasen esitelmän eräs opetus voidaan liittää tähän: "Liian moni etsii unohtaa tärkeän seikan: henkinen kehitys tapahtuu vain sitä mukaa kuin valmius uuden omaksuntaan sen sallii. Ei voida edetä kehityksessä poikkeavan nopeasti esim. jonkin kaavan avulla." Eeva Partanen totesi myös, että olisi ymmärrettävä rakkauden merkitys oikealla tavalla ja annettava sen tulla yhdeksi käyttövoimaksi älyn ja tahdon rinnalle. Vain siten voimme auttaa tämän aikakauden ja kulttuurin vahvistumista. Rakkauden voima ylläpitää ihmistä ja hänen kulttuuriaan, ei mikään muu.

RC

Airiston seminaarista kootaan julkaisu Kriittisen korkeakoulun julkaisusarjaan. Julkaisua voi kysellä toimistosta marraskuun alussa.

AJATTELUN SEMINAARIT

Ajattelun seminaarit on tarkoitettu akateemisen tutkinnon suorittaneille tai opintojaan lopetteleville.

Tavoitteena on käynnistää keskustelun avulla prosessuaalinen kehitys, joka johtaa oman ja muiden ajattelun tiedostamiseen ja oman persoonallisen ajattelun voiman elävöittämiseen.

Ryhmät kokoontuvat kahden viikon välein. Seminaarin lukukausi-maksu 170 mk.

Hakemukset, joiden tulee sisältää lyhyt henkilökuvaus, lähetetään os. Kriittinen korkeakoulu Kasarmikatu 19 15.9. mennessä.

KRIITTINEN KORKEAKOULU TOIMII JOENSUUSSA

OHJELMAA SYKSYLLÄ 1988

SUOMALAINEN ALKOHOLIKULTTUURI

keskiviikkoisin

- 5.10. klo 18.30 Professori Simo Seppo
SUOMALAINEN VIINAPÄÄ — KANSALLINEN ERITYISPIIRRE
kommenttipuheenvuoro: tutkija Seppo Knuuttila
keskustelu
- 19.10. klo 18.30 Suunnittelupäällikkö Jouko Manninen (Oy Alko Ab)
MAAMME ALKOHOLIPOLITIikka, SEN KEHITYS JA NÄKYMÄT
kommenttipuheenvuoro: LL Antti Holopainen
keskustelu
- 2.11. klo 18.00 Filosofian tohtori Satu Apo
(hotelli Kimmel) SUOMALAINEN JUOMATAPA JA JUOMAPERINNE
kommenttipuheenvuoro: hotellinjohtaja Leo Saarikorpi
keskustelu
- 30.11. klo 18.30 Kirjailija Heikki Turunen
ALKOHOLI JA LUOVA TYÖ
Bellmanin lauluja
keskustelu

Tilaisuudet pidetään tavallisesti vapaaopiston auditoriossa

AJATTELUN SEMINAARI JYVÄSKYLÄSSÄ

Tiedustelut Eeva Kallio
941-252211/2591

VIIHTYISYYTTÄ UUTEEN TOIMISTOON

Otamme mielellämme vastaan liian suuriksi kasvaneita tai muuten kotinne sopimattomia viherkasveja, sillä uuden toimiston ikkunoilla on runsaasti tilaa.

Mikäli sinulla on kasvi, josta haluat päästä eroon, ota yhteyttä puh. 624 977.

SYKSYN KURSSIT

LUOVA MUUTTUMINEN

Syksyllä alkaa kolme kurssia. Ilta-kurssi on ma klo 16.30–19 Kaisaniemen ala-asteella, päiväkurssi ke 13–15.30 ja lauantaikurssi 10–12.30 Kasarmikatu 19. Kursseilla pyritään alustuksilla ja keskusteluharjoituksilla omien luovuuskokemusten tiedostavaan kokemiseen ja hyödyntämiseen.

Kurssien kesto on 10 x 3 tuntia, kurssimaksu 500 mk. Ohjaajana toimii fil.lis. Markku Graae.

Kaikki kolme kurssia alkavat viikolla 38.

AJASTA IRTI — PAKOON TODELLISUUTEEN

Kurssi on luento- ja keskustelusarja arkipäivän tutuista käsitteistä. Mitä on aika? Mitä on tieto? Mitä on totuus? Mitä on ihminen?

Kurssin kesto on 10 x 3 tuntia, kurssimaksu 390 mk. Ohjaajana toimii yht.kand. Eero Ojanen.

Kurssi alkaa ma 10.10. klo 19.

Molemmat kurssit järjestetään yhteistyössä OK-opintokeskuksen kanssa. Kursseille voi ilmoittautua puh. 624 977.

TARU SORMUSTEN HERRASTA

Kuuman kesän positiivinen mammutti oli Ryhmäteatterin esittämä Tolkienin taru. Erityisen suositeltava Taru on varsinkin murrosikäisille nuorille. Aragorn Arathorninpoika ja Klonkku (Kari Väänänen), örkit, puolituiset sekä Vesa Vierikon esittämä Gandalf -tietäjä ovat mieleenjääviä henkilöitä ja olioita.

Esityksen miljö on aiheeseen mitä sopivin. Lyhyt merimatka Suomenlinnaan irrottaa jo mukavasti arkipäivästä ja varsinkin Suomenlinnan oma ilmapiiri avaa sielua seikkailulle. Yleisö hiipii istumakuppeihinsa ahtaita linnankäytäviä pitkin pienistä ikkunareilistä. Sali on kokonaan katettu eikä sadetta tarvitse pelätä. Äänentoistossa ja valoissa ei huomaa kiinteään teatteriin nähden mitään eroa. Päinvastoin nämä elementit on saatu harvinaisen onnistuneiksi. Äänitehosteita ja musiikkia voi esityksessä pitää erityisen hyvinä. Pukusuunnittelusta ja lavastuksesta voi antaa myös kiitoksia. Akustiikka hiukan pettää, koska kaikkien näyttelijöiden puheesta ei välillä saa aivan selvää. Pitkässä esityksessä se ei ole suuri haitta.

Hiukan ongelmaa on itse tarinassa. Siitä puuttuu jonkin verran syvällisyyttä. Hyvän ja pahan taistelu on ikuinen teema ja hyvän ongelmallisuus olisi voinut tulla näkyviin selkeämmin. Eirityisesti päähobbitin Frodon olemus on aivan liian suojassa pahalta, jotta jännite säilyisi riittävänä loppuun saakka. Mystiikka ja myyttinen hämähäärä olisivat varmaan tarjonneet vielä enemmän ulottuvuuksia seikkailulle, jossa olennaista ovat paitsi taistelut niin myös ratkaisemattomat arvoitukset ja tehtävät sekä kuolema ja uudelleen syntyminen.

Ryhmäteatteri on jo muutaman vuoden ollut Helsingissä se teatteri, jonka esityksiä on saattanut seurata kelloa vilkuilematta.

Hyvä juttu Tolkienista ja tarun taustoista on muuten Matti Kuuselan artikkeli Ta-kojassa 2/88.

Esko Paakkola

*Maailman
menoaa*

PSYYKKISIÄ JA PRAKTISIA TOIMINTOJA

Klaus Weckroth
(1988) Toiminnan psykologia

Kustannusosakeyhtiö Hanki ja Jää
96 s. 76 mk.

Hanki ja Jää on ryhtynyt ennakkoluulottomasti kustantamaan teoksia, jotka eivät herätä kateutta isoissa kustantamoissa ainakaan odotettavissa olevan myynnin osalta. Julkaisupolitiikka on varsin tieteellistä laatua. Miksi Gaudeamus ei riittänyt? Käsillä olevan teoksen lisäksi on julkaistu mm. Matti Kortteisen Hallittu rakennemuutos?, Matti Virtasen teokset Tehtaasta studioon ja Tahdon teknologia sekä Paula Tuomikosken Taide ja Ihminen. Teosten hinnat on pystytty asettamaan suoramyyntissä miellyttävän alhaisiksi. Silti esimerkiksi käsillä olevan teoksen ulkoasu on tyylikäs. On syytä toivoa yritykselle menetyistä varsinkin kun muistissa on kustannusyhtiö Pohjoisen kokeilut.

Weckrothin teos on hänen itsensä mukaan: "Yritys luoda perustaa joidenkin ihmisen elämää kuvaavien käsitteiden 'arkipäiväiselle käytölle' määrittelemällä tämän elämän keskeiset psykologiset välttämättömyydet ja/tai ongelmakohdat." Mahtava tehtävä! Weckroth yrittää käsittääkseni luoda uutta tapaa puhua psyykestä ja ymmärtää sitä. Pyrkimyksessään hän liittyyne läheisimmin Eskolan, Leontjevin, Galperinin ja Lurijan esittämiin näkökohtiin.

Weckroth asettaa aivofysiologian ja behaviorismin tavan lähestyä psyykeä omaan arvoonsa ja katsoo ja torjuu myös ohimennen käsitteen sielu käsittämällä asian tahallisesti varsin naivilla tavalla. Hän korvaakin ohjelmansa vastaisesti arkipäiväisessä käytössä melko selkeän sielu -käsitteen tai psyykkinen -käsitteen termillä psyykkinen toiminta (havainto, muistaminen ja ajattelu). Kirjoittaja ymmärtää sillä käsittääkseni subjektin tietoista havaintoa, muistamista ja ajattelua. Psyykkisen toiminnan rinnalle kirjoittaja asettaa praktisen toiminnan. Sillä hän tarkoittaa ihmisen käytännöllistä toimintaa, sitä että ihminen aina tekee konkreettisesti jotakin, istuu, lukee jne. Tunteet saavat melkolailla hämärän aseman

Weckrothin erotteluissa. Näyttää siis siltä, että akateemisen psykologian keskeisenä ongelmana säilyy ihmisen sielullisen todellisuuden havaitsemisen ongelma, eivätkä Weckrothin suorittamat käsitteelliset erottelut ole valaisevia kuin joiltakin osin. Psykodynaamiset ja terapeutiset koulukunnat, joita teoksessa asiaankuuluvasti piikitellään, ovat tässä suhteessa jo kaukana tällaisten erottelujen tavoittamattomissa.

Parhaimmillaan kirjoittaja on ihmisen toiminnan ja tekojen tavallisia selitysperustoja arvioidessaan. Terveellä tavalla kirjoittaja ruotii ärsyke-reaktio -selityksiä, joissa teoille haetaan tiettyjä todennäköisyyksiä selitysperustaksi. Asiassa ei kai sinänsä mitään vikaa ivaa Weckström ja toteaa: Mistä sen tietää vaikka sinisilmäiset miehet pahoinpitelisivät vaimojaan enemmän kuin ruskeasilmäiset? Nälkäinen ihminen todennäköisesti syö, muttei välttämättä. Käsitteiden arkipäiväisen käytön näkökulmasta tosin tässäkin todetaan ihmisen vapaudesta itsensäanselvyyksiä: ihminenhan voi todellakin silkkää kiittämättömyyttään tehdä toisin kuten Dostojevski sanoo. Kirjoittaja korostaa myös ihmisen subjektiluonnetta ja toiminnallisuutta. Tällainen argumentointi lienee tarpeellista akateemisen psykologian näkökulmasta.

Ajattelun kuvaus (fenomenologinen?) teoksessa on yksinkertaistava ja sen ansio on lähinnä mielikuvien osuuden korostamisessa. Missä ovat käsitteet? Luovuudesta ei tämän käsitejärjestelmän näkökulmasta katsoen pystytty sanomaan oikeastaan mitään uutta.

Muutamassa kohden tekijä tulee samoihin erotteluihin kuin Lauri Rauhala jo aiemmin. Ehkä viittaus Rauhalaan olisi ollut perusteltua kohdassa, jossa sairauden sijaan tarjotaan psyykkistä häiriötä. Tekijä ei tunnusta myöskään käsitettä mieli, hän on korvannut sen omalla käsiteparillaan toiminnan juoni.

Teos on paikoin jouhevasti kirjoitettu ja kaunokirjalliset lainaukset selventävät ja keventävät mukavasti teoksen luettavuutta. Psykologiassa niin yleisen turhan jargonin käyttö on myös pystytty välttämään. Teos on terveellistä luettavaa myös kasvatustieteilijöille.

Esko Paakkola

**KRIITTISEN
KORKEAKOULUN
JULKAISUSARJASSA
ON
TÄHÄN MENNESSÄ
ILMESTYNYT:**

- N:o 1 (1975) *INFORMAATORÄJÄHDYS*, 63 s.; useita kirjoittajia
loppuunmyyty.
- N:o 2 (1977) *RAIMO RUOTTU ja EILA SANDBORG (toim.):
TIEDON RAJAT*, 80 s.; loppuunmyyty.
- N:o 3 (1978) *MERJA EKHOLM (toim.): JOOGA, MEDITAATIO, HYPNOOSI —
LÄNSIMAISIA NÄKÖKULMIA*, 64 s.; loppuunmyyty
- N:o 4 (1986) *PERHEENTUPA, ANTTI-VEIKKO: YHTEISÖJEN
YMMÄRTÄMISESTÄ. Sosiaalipedagogisen ajattelun lähtökohtia*,
126 s.; 50 mk
- N:o 5 (1986) *TURUNEN, KARI E.: NÄKÖKULMA PEDAGOGIIKKAAN* 30 s.; 20 mk
- N:o 6 (1987) *TURUNEN, KARI E.: TIETO JA KULTTUURI* 70 s.; 40 mk
- N:o 7 (1987) *ESKO PAAKKOLA JA ASTA HAAPALAINEN (toim.):
METSÄLUONNON KAUTTA HENKISEEN KASVUUN
Lieksan seminaarin raportti* 142 s.; 60 mk
- N:o 8 (1988) *ESKO PAAKKOLA JA TUULA LINDSTEDT (toim.):
IHMINEN LUZIFERIN JA AHRIMANIN JÄNNITTEESSÄ
Juhlamoniste Martti Tuomolalle 29.4.1988* 90s.; 50 mk
- N:o 9 (1988) *LIISA KIESILÄINEN (toim.): KEHITTYVÄ PÄIVÄKOTI.
12 raporttia päiväkotityön kehittämisestä* 53 s.; 40 mk

MONISTEITA MYY: KRIITTINEN KORKEAKOULU

Kasarmikatu 19
00130 Helsinki
Puh. 90-624 977